

Svet **ptic**

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS

letnik 9, številka 4, december 2003

SLAPNIKI

Otok dveh rajev
Sokolarstvo
Vodomec
Naj ptica

ISSN: 1580-3600

izdajatelj: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS-BirdLife Slovenia®), Prvomajska 9 (p. p. 2722), 1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki jo zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje urednika.

naslov uredništva: DOPPS, Prvomajska 9 (p. p. 2722), 1000 Ljubljana

tel.: 01 544 12 30

fax: 01 544 12 35

e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

glavni urednik: Damijan Denac

e-mail: damijan.denac@dopps-drustvo.si

tehnični urednik: Andrej Figelj

uredniški odbor: Urša Koče, dr. Andreja Ramšak, Al Vrezec, Eva Vukelič

lektoriranje: Henrik Ciglič

oblikovanje tipske strani: Tomaž Berčič

prelom in fotoliti: Fotolito Dolenc d.o.o.

tisk: MS grafika d.o.o.

naklada: 1400 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke.

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirajo družba Mobitel, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo RS in Grand Hotel Union d.d. Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na DOPPS, p.p. 2722, 1001 Ljubljana ali na elektronski naslov damijan.denac@dopps-drustvo.si

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
DOPPS-BirdLife Slovenia

Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo ornitologije in sodelovanjem z drugimi naravovarstvenimi organizacijami.

The mission of DOPPS - BirdLife Slovenia is to protect birds and their habitats through conservation work, research, education, popularisation of ornithology and cooperation with other nature conservation organisations.

Naslov: p.p. 2722, 1001 Ljubljana.

Društveni prostori: Prvomajska 9, Ljubljana,

tel.: 01 544 12 30, fax: 01 544 12 35

e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

Predsednik: dr. Peter Trontelj

Podpredsednik: dr. Primož Kmecl

Upravni odbor: D. Klenovšek, M. Perušek, dr. A. Ramšak, J. Smole, B. Mozetič, V. Havliček, E. Vukelič, Ž. Šalamun, L. Korošec, dr. S. Širca, D. Bordjan, Ž. I. Remec.

Nadzorni odbor: S. Polak, dr. P. Legiša, A. Hudoklin, B. Surina

poslovni račun: 02018-0018257011

Direktor: Tomaž Jančar

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

stran 8

stran 11

stran 16

stran 19

stran 32

Borut Rubinič
SLAPNIKI SLOVENIJE4

Miha Podlogar
OTOK DVEH RAJEV8

Tomaž Mihelič
SOKOLARSTVO –
GROŽNJA ZA PTICE V SLOVENIJI?11

Luka Božič
NEKAJ PRIMEROV (POTENCIALNEGA)
OGROŽANJA PREDLAGANIH POSEBNIH
OBMOČIJ VARSTVA (SPA) V SLOVENIJI13

Luka Mohar
VODOMEC16

Alen Ploj
PTIČJE PETJE ALI OKUSNE ČEŠNJE?18

Maja Botolin Vaupotič
MLADINSKI RAZISKOVALNI TABOR
ORMOŽ 200318

Davorin Tome
NAJ PTICA19

PROGRAM DOPPS-A JANUAR – JUNIJ 200421

Vojko Havliček
JANUARSKO ŠTETJE VODNIH PTIC (IWC) 2004 27

Damijan Denac
EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC28

Tomaž Mihelič
POPISI, POPISI, POPISI29

Damijan Denac, Tomaž Mihelič
HRANJENJE PTIC POZIMI30

Katarina Aleš
TOMAČEVSKI PROD – POROČILO
Z ORNITOLOŠKEGA IZLETA31

Odločitve žirije
7. FOTOGRAFSKI NATEČAJ »SVOBODEN
KOT PTICA«32

Damijan Denac
NOVA KNJIŽICA "KRAJINSKI PARK
SREDIŠČE OB DRAVI"34

Leon Kebe
NOTRANJSKI REGIJSKI PARK34

Al Vrezec
VTISI Z ORNITOLOŠKEGA KONGRESA36

NOVICE DOPPS38

NAGRADNA PTIČJA ANAGRAMNA
KOMBINACIJA42

glavni sponzor DOPPS

ZIVLENJE NIŠO LE BESEDE
WWW.MOBITEL.SI

GRAND HOTEL UNION D.D.
Mladova Ljubljana, Slovenija

Priradostovni muzej Slovenije
Slovenian Museum of Natural History

Fotografija na naslovnici: Zmagovinski pesnutek na 7. fotografskem natečaju "Svoboden kot ptica" v kategoriji Ptice slovenskih molenšč. Svo čaplo (Ardea cinerea) je fotografiral Andrej Tavčar iz Jesenic.

DOPPS
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

Čeprav nasplošno velja razlikovati med nizkim in visokim krasom, se v očeh celinskega Slovenca načeloma najpogosteje zariše le ena veduta – suha kraška krajina, kjer vladajo kamnita travišča, ki jih poleti pregreva sonce in pozimi biča burja, in kjer uspevajo potonike, rastline z največjimi cvetovi v slovenski flori. Številni domači in tuji naravoslovci so v tej krajini prepoznali mnoge naravne vrednote, krajinsko in biotsko pestrost, vredno posebnega varovanja. Povsem jasno je, da visokokraški rob spričo okoljskih kvalitet zadovoljuje obema kriterijema za opredelitev ekološko pomembnih območij, in sicer habitatne kot tudi t. i. ptičje direktive, kar pomeni, da ga je treba varovati v okviru evropske mreže Natura 2000. DOPPS – Bird Life Slovenija lahko s ponosom zre v opravljeno delo: z upoštevanjem navodil ptičje direktive je med prvimi predlagalo območja Nature 2000, in sicer 25 območij SPA v Sloveniji, katerih izbor temelji na strokovnosti, entuziazmu in požrtvovalnosti članov društva.

Konflikt med naravovarstveniki in elektroenergetiki zaradi umeščanja vetrnih elektrarn (VE) na Primorskem gotovo velja za enega večjih v zadnjem času. Praktično vse doslej predvidene in najbolj »vroče« lokacije za postavitev VE ležijo na kraških travnatih goličavah Čičarije, Sneznika in Nanosa, ki so v sklopu Nature 2000 že prejudicirane za varovanje, tako da so takšni posegi praktično nemogoči. Investitorje bi morala pri izbiri lokacij za postavitev VE, ob upoštevanju naravnih vrednot (npr. vsaj predvidena območja Natura 2000!), usmerjati država, dogaja pa se ravno obratno: investitor, ki se ne ozira na naravovarstveno problematiko, sam izbira potencialne lokacije za postavitev VE, ki so seveda najbolj prostorne in prevetrene (burja!), se pravi: dobičkonosne! Povejmo še to: zasnova varstva narave, ki zadeva naša območja, je bila v parlamentu že sprejeta, nacionalni energetski program pa se šele sprejema!

Dejstvo je, da vetrne elektrarne izrabljajo obnovljiv vir električne energije, in po svoje je paradoksalno, da naravovarstveniki (manj okoljevarstveniki!) nasprotujemo umeščanju VE v primorski prostor za vsako ceno; predvsem imamo ob neposrednem negativnem vplivu na življenjsko in trajno degradacijo prostora samega v mislih tudi njihovo energetsko-ekonomsko upravičenost, ki je brez izdatnih subvencij same graditve in kasneje odkupa električne energije s strani države povsem neekonomična. Ker gre za izrabo obnovljivih virov energije, je to po svoje paradoks le v primeru, če se ne poglobimo v podrobnosti. V svetovni energetiki je prevladujoče vprašanje okolja: zmanjkuje nam okolja – ne energije! Pri tem niti ne bi prispevali k določilom famoznega Kyotskega protokola o zmanjšanju emisij toplogrednih plinov v ozračje (predvsem CO₂), na katerega se vehementno sklicujejo zagovorniki postavitev VE na Primorskem, saj je za vsak MW električne energije, ki jo proizvedejo VE, potrebnih 0,8-0,9 MW el. energije iz nadomestnih elektrarn, predvsem novih plinskih termoelektarn ter pretočnih hidrocentral! Ne le, da s postavitvijo VE ne bomo prispevali k zmanjšanju izpustov toplogrednih plinov, temveč bomo emisije le-teh, sodeč po danskih izkušnjah, le še povečali! Priznajmo si nekaj: s strateško zanesljivostjo oskrbe, konkurenčnostjo družbe, socialno kohezivnostjo in nenazadnje zmanjševanjem obremenjevanja okolja obnovljivi viri energije (OVE) lahko prispevajo k trajnostnemu razvoju in ciljem energetske politike neke države, vendar mora biti njihov razvoj uravnotežen: raba teh virov energije obremenjuje prostor, predvsem naravne vrednote in kulturno krajino. Zato bo zagotovo držalo, da so OVE, fosilna goriva ali jedrska energija, predvsem kratkoročno, energetsko-politična izbira in ne nuja! Prva slovenska prioriteta je namreč zmanjševanje energetske intenzivnosti. Posledično bomo zmanjšali tudi obremenjevanje okolja z energetiko.

Kar ljubitelje ptic in narave na sploh najbolj skrbi, je, ob pomanjkanju zanesljivih kriterijev oziroma neupoštevanju podatkov naravovarstvene presoje, navezava države, javnih podjetij in tujih investorjev, kjer se zlasti čuti pomanjkanje vključevanja domačega znanja na eni ter veselo manipuliranje s t. i. »zeleno energijo« na drugi strani. Zadeva precej spominja na neokolonialno razvojno paradigmo – žrtvovanje naravnih vrednot in dediščine (ki so ob ohranjenosti krajine naša največja primerjalna prednost), odkup soglasij in zemlje »domorodcev-provinciaccev« v zameno za dobičke zasebnih oz. privatizirajočih se investorjev, in to z državno podporo, pa tudi dejstvo, da pri tem ne gre za primer nekdanje (?) kolonialne Italije v Etiopiji ali Nemčije v Angoli, pač pa Slovenije v Sloveniji oziroma, kar je še huje: Primorske v Primorski!

mag. Boštjan Surina

foto: Matjaž Kerček

Slapnike lahko pri nas opazujemo v glavnem v hladni polovici leta. Kovinsko siv navzdol zavihan kljun in močan kačast »dvojarven« vrat izdajajo polarnega slapnika (*Gavia arctica*).

SLAPNIKI SLOVENIJE

Borut Rubinič

»Po pokrajinah okoli severnega Ledenega morja zamenjuje ponirka slapnik. Ima tudi daleč zadaj vraščene noge in se ravno tako drži pokonci. Tudi sicer mu je podoben, razlikuje ga samo to, da ima med prsti celo plavalno kožico. Na kopnem je zelo neroden, na vodi in pod njo pa gibčen in uren.

Pod vodo lahko ostane do osem minut. Slapnik je dolg dva čevlja; zgoraj je črnkast, spodaj bel; vrat in glava sta ob straneh siva, grlo pa je žive kostanjeve barve; vrat od zadaj in prsi so belo in črno progaste. Mladiči so po hrbtu belo pegasti. Slapnik gnezdi na severnih jezerih s sladko vodo, ko pa mladiča lahko letita, gredo vsi na morske bregove. Hrani se s samimi ribami. Potrebuščina je lepa in se ustrojena pretopi v denar. Pozimi se tudi pri nas večkrat pokaže na nezamrznjenih vodah.«

Tako je slapnike videl Fran Erjavec. Kako pa o njih razmišljamo po 135 letih.

SLAPNIKI SLOVENIJE

fóto: Borut Rušnič

Rdečegrli slapnik (*Gavia stellata*) v zimskem perju.

fóto: Tihomir Makovec

Polarni slapnik (*Gavia arctica*) v zimskem perju.

risba: Slavko Polak

Ledni slapnik (*Gavia immer*) v zimskem perju.

risba: Slavko Polak

Rumenokljuni slapnik (*Gavia adamsii*) v zimskem perju.

Slapniki (Gaviiformes) spadajo v poseben red ptic z le eno družino in le enim rodом *Gavia* s petimi vrstami. Razširjenost skupine je izrazito cirkumpolarna, živijo torej v severnih predelih Evrazije in Severne Amerike. Večinoma gnezdiijo na jezerih ali ob morju, v pasu tundre in tajge. Pozimi se selijo na jug. Na večjih ali manjših celinskih vodah in na morju je videti posamezne osebkke, neredko pa so tudi v skupinah. Na južni polobli jih ni.

Tipična morfološka oznaka slapnikov z učbenikov je, da so to »primitivne srednje velike do velike ptice, popolnoma prilagajene na vodno okolje«. Med primitivnimi, torej prvinskimi, izvirno starimi znaki slapnikov je predvsem težko in dokaj robustno okostje. Kostni so težje kot pri večini drugih ptic, zgradba telesa pa

je robustna. Slapniki so skupina ptic, ki je popolnoma prilagajena življenju v vodnem okolju. V vodi preživijo večino svojega življenja. Na kopno zlezejo le v času gnezditve, ko se samec in samica menjata pri valjenju dveh do štirih jajc, zleženih v preprostem gnezdu na bregu tik ob vodi. Premikanje na kopnem jim onemogočajo povsem na zadnji del telesa pomaknjene plavalne noge s široko plavalno kožico, ki imajo v vodi funkcijo vesel. Nujni izleti slapnikov na kopno zato močno spominjajo na nerodno kobacanje tjulnjev ali morskih levov po peščenih plažah. Rep pri slapnikih ni očiten, površni opazovalec bi s prenagljeno pripombo celo utegnil trditi, da ga ptice nimajo. Slapnik ima kar 16 do 20 kratkih repnih peres, rep pa postane očiten, ko ga ptica postavi pokonci med značilnim drežem. To je videti tako, da se slap-

nik na vodi postavi na bok, eno nogo dvigne štrleče pokonci, rep pahljačasto razpre, glavo na dolgem kačjem vratu bodisi vrže nekoliko vznak bodisi položi na prsi, z drugo nogo pa pogosto v krogu ali cikcakasto vesla.

Tudi druge lastnosti telesne zgradbe slapnikov pričajo o izjemni prilagojenosti teh ptic na vodno okolje. Vrat je dolg in kačast ter zaključen z majhno glavo in močnim, zašiljenim kljunom. V kombinaciji s podolgovatim hidrodinamičnim telesom, na koncu katerega so omenjene plavutaste noge, je slapnik hiter in spreten podvodni lovec majhnih in srednje velikih rib ter mehkužcev. Pri hitrem potapljanju (angl. *diver* = potapljač) si slapniki še dodatno pomagajo z močnimi, ozkimi in precej dolgimi ter zelo koničastimi peruti, s katerimi lahko pod vodo močno za-

foto: Franc Bračko

Zaradi nekoliko privzdignjene drže glave je navzgor zavihani kljun pri rdečegrlem slapniku (*Gavia stellata*) še bolj izrazit. Na posnetku je mladosten osebek.

mahujejo, podobno kot njorke in pingvini. Dolge, nesorazmerno ozke peruti slapnikom omogočajo let le pri zelo hitrem zamahovanju. Tudi tako lahko dobro ločimo slapnike od kormoranov, ki v letu počasneje zamahujejo s krili.

Slapniki imajo značilno sezonsko dvoličnost. V svatovskem poletnem perju so po hrbtu in perutih kontrastno črno-belo vzorčasti, po glavi prevladujejo kovinsko črne z zelenim odtenkom ali sinje sive barve. Kontrasti perja so v negnezditvenem obdobju manj izraziti, glava je sivkasta. Tako v gnezditvenem kot negnezditvenem perju so po trebuhu bele barve, kar jim omogoča večjo učinkovitost pri lovu, saj jih tako na vodni gladini plen težje opazi. Samci in samice se na videz ne razlikujejo, samice so le nekoliko manjše. Mlade ptice so podobne slapnikom v negnezditvenem perju. V času gnezditve slapniki uprizarjajo zapletene svatovske obrede, ki vključujejo značilne plešoče akrobacije na vodi, medsebojno dvorjenje in prelepo svatovsko oglašanje. Slapnike lahko zamenjamo z drugimi vrstami vodnih ptic (kormorani, ponirki, žagarji) le na večje razdalje. V optimalnih opazovalnih razmerah so nezamenljivi. V svatovskem perju so vrste lahko do ločljive, v negnezditvenem perju pa za ločevanje potrebujemo dober priročnik in nekaj izkušenj.

Rdečegrli slapnik (*Gavia stellata*)

Rdečegrli slapnik je najmanjši predstavnik skupine. Po velikosti pa tudi po tele-

snih razmerjih predvsem z večje razdalje nekoliko spominja na čopastega ponirka (*Podiceps cristatus*), od katerega je večji za tretjino in bolj robustnega stasa. Za rdečegrlega slapnika je značilen dokaj tanek, navzgor zavihani kljun. Glavo navadno nosi nekoliko privzdignjeno in tako se zdi kljun še bolj zavihan. V zimskem perju ima po hrbtu in perutih značilen vzorec drobnih belih črtic in zvezdic, ki se opazno razlikuje od pikastega ali luskastega vzorca pri polarnem slapniku. Odrasel ima v zimskem perju zelo svetlo glavo in vrat, bela barva sega celo nekoliko nad oči. Mlad je na istem mestu

difuzno rjav in po glavi deluje nenavadno temno. V gnezditvenem perju ga pri nas vidimo le izjemoma, saj je za to vrsto značilna pozna delna golitev v spomladanskem času, do katere večinoma pride šele na gnezdiščih v severni tundri. Gnezdi na plitvih jezerih, redkeje morskih zalivih tundrskega in gozdnatega dela severne Evrazije in Severne Amerike.

Pojavljanje v Sloveniji:

Rdečegrli slapnik je v Sloveniji redni zimski gost na vseh večjih vodnih površinah. Še bolj kot v zimskem času je pogost v času jesenske in spomladanske selitve, predvsem novembra in aprila. Pojavlja se posamič ali v manjših skupinah. Skupine z več kot deset osebkov so zelo redke. Največ opazovanj je znanih s štajerskih akumulacij in z Obale.

Polarni slapnik (*Gavia arctica*)

Polarni slapnik je najpogostejša in najjužnejše gnezdeča vrsta slapnika v Evropi, v različnih obdobjih pa ga lahko z malo sreče opazujemo na mnogih celinskih vodah in morju po vsej celini. Večina priročnikov za stereotip slapnika uporablja to vrsto in druge slapnike primerja glede na značilnosti polarnega slapnika. Le-ta ima močan, rahlo navzdol zakrivljen kljun kovinsko sive barve. Polarni slapnik je srednje velika ptica, velikosti sive gosi. Ima močan kačast vrat in gladko zaobljeno glavo. Redkeje ima čelo nekoliko izbočeno, tako da spominja na večji vrsti slap-

foto: Milan Vogrin

Polarni slapniki (*Gavia arctica*), ki ostanejo pri nas do pomladi, se svatovsko obarvajo.

SLAPNIKI SLOVENIJE

foto: Leslie Scott

Ledni slapnik (*Gavia immer*) je v Sloveniji redak zimski gost. Glavnina populacije gnezdi v Severni Ameriki.

nikov, lednega in rumenokljunega slapnika. Za polarnega slapnika je značilno, da belina s spodnjega dela telesa sega nad nogi in tvori značilno belo liso, po kateri lahko v večini položajev in celo na večje razdalje polarnega slapnika ločimo od drugih vrst. V zimskem perju ima po hrbtu luskast ali drobno pikast vzorec. Mladi in stari osebki so si med seboj precej podobni, za vse pa je značilna izrazita dvobarvnost glave in vratu. Zgornja polovica je sivo črna, spodnja bela. Polarnega slapnika lahko spomladi tudi pri nas opazujemo v svatovskem perju. Glava je takrat po zgornji strani srebrnospive barve, grlo kovinsko črno, po vratu in hrbtu pa se bohotijo izraziti vzorci. Polarni slapnik gnezdi na severu Evrope in Azije, na bregovih večjih in manjših celinskih, redkeje morskih voda. V Severni Ameriki in skrajni severovzhodni Aziji ga zamenjuje zelo podobni pacifiški slapnik (*G. pacifica*). Le-ta ima v gnezditvenem perju grlo obarvano zelenkasto in ne kovinsko črno.

Pojavljanje v Sloveniji:

Polarni slapnik se v Sloveniji pojavlja predvsem v zimski polovici leta. Takrat ga lahko opazujemo tako rekoč na vseh večjih pa tudi nekaterih manjših vodnih površinah. Neredko se pojavlja na mlakah, ba-

jerjih, glinokopih in rekah po vsej deželi. Na manjših vodah ponavadi opazujemo posamične osebke, na večjih vodnih površinah pa pogosto v manjših skupinah. Na slovenskih obalnih mestih, bogatih z ribami, niso redke skupine nekaj desetih polarnih slapnikov. Včasih posamični osebki na morju preživijo tudi vse poletje.

Ledni slapnik (*Gavia immer*)

Ledni slapnik po velikosti ustreza kormoranu, vendar je močnejši in manj vitek. Na daljavo spominja na velikega in grbatega polarnega slapnika. Zaradi velike individualne raznolikosti obeh vrst je ločevanje med polarnim in lednim slapnikom v zimskem perju včasih lahko izjemno težavno, celo nemogoče. Manjši in mlajši ledni slapniki lahko namreč skoraj popolnoma spominjajo na starejše polarne slapnike. Pri ločevanju takih osebkov je potrebnih veliko izkušenj, idealne opazovalne razmere in dobršna mera samokritičnosti. Včasih lahko vrsti ločimo šele v roki, pri čemer je najzanesljivejši znak število repnih peres: teh je pri lednem slapniku 20, pri polarnem pa le 16 do 18. Bolj tipični ledni slapniki kažejo nekaj značilnih lastnosti, po katerih jih lahko tudi v zimskem perju zanesljivo ločimo od polarnih slapnikov: obarvanost zgor-

njega dela glave in vratu je zelo temna, skoraj črna, na čelu je vedno dobro vidna boljše ali slabše izražena grba, kljun je izjemno močan in zakrivljen navzgor (nikoli navzdol, kar je sicer značilnost polarnega slapnika!), na spodnjem delu vratu ima belo zarezo v obliki polovratnika. V svatovskem perju je ledni slapnik prelestna ptica črno zelenih kovinskih barv s črno belim vzorcem v obliki šahovnice na hrbtu. Izjemno močan kljun mu omogoča, da se hrani tudi z raki in rakovicami. Ledni slapnik je ameriška vrsta, v Evropi gnezdi le na Islandiji in Svalbardu na Norveškem. V zimskem obdobju se redno, vendar v majhnem številu pojavlja na severnoatlantskih obalah Evrope.

Pojavljanje v Sloveniji:

Ledni slapnik je v Sloveniji izjemno redak zimski gost. Opazovan je bil le malokrat, nekajkrat na Obali, enkrat pri Črnem Vrhu, na Ptujskem jezeru, Brestrniškem jezeru in Bledu.

Rumenokljuni slapnik (*Gavia adamsii*)

Rumenokljuni slapnik je največja vrsta slapnika. Je za približno desetino večji od lednega slapnika. Zaradi svoje velikosti in značilne barve ter oblikovanosti kljuna je praktično nezamenljiv z drugimi vrstami. V vseh starostih ima orjaški, navzgor zavihan kljun rumene ali rumenkasto bele barve. Glava je izjemno močna, debela, na čelu pa je vselej vidna značilna grba. Po hrbtu in perutih je v zimskem perju rjave barve, vzorec svetlejših peresnih obrob je pri mladih pticah luskast, pri odraslih drobno belo pikast. Glavo drži značilno pokonci. Kdor bo glede na opisane lastnosti kdaj omahoval, ali je opazovani slapnik rumenokljuni ali le običajnejši rdečegrli slapnik, se lahko takoj odloči za slednjega. Ne le zaradi izjemne redkosti rumenokljunega slapnika, temveč tudi zaradi telesnih značilnosti le-tega, ki ne dopuščajo najmanjšega dvoma o pravilnosti določitve. Rumenokljuni slapnik gnezdi na skrajnem severu Azije in Amerike. V evropskem delu severne Palearktike je znan le z Nove Zemlje v Severni Rusiji. Povsod po Evropi je tudi v zimskem delu leta zelo redak gost. Nekoliko rednejša opazovanja so znana le z norveške obale.

Pojavljanje v Sloveniji:

V Sloveniji je bil opazovan le trikrat, dvakrat na Obali in enkrat na Ptujskem jezeru.

Otok dveh rajev

Miha Podlogar

Pravzaprav sem hotel preživeti letošnji dopust med tropskimi ribami – prvič z digitalno kamero v roki. Velika želja: Maldivi, kajpak. Cene agencijskih paketov so bile sicer sprejemljive, vendar se je izkazalo, da so vsa boljša mesta zasedena mesece vnaprej. Za pomoč sem pobrskal po svetovnem spletu. Slovenski podvodni fotografi so me zasuli z odgovori, najbolj prepričljiv pa je bil Mariborčan, ki mi je zagotovil, da se lahko brez obotavljanja odločim za otok Bonaire.

Legvani na Boniaru.

Jezera v notranjosti so slana.

Plamenci (*Phoenicopterus ruber*)

Trupjal (*Icterus icterus*)

Površina: 290 km²

Najvišja točka: Brandaris Hill, 240 m

Št. opazovanih vrst ptic: 205

Št. globalno ogroženih vrst ptic: 2

Št. naseljenih vrst ptic: 4

Zanimive rastline:

kaktusi (*Stenocereus griseus*, *Subpillocerus repandus*), *Prosopis juliflora*, *Acacia tortuosa*, *Capparis indica*

Viri ogrožanja:

turizem, pašnja koz in ovc

Varstvo narave:

Washington - Slagbaai National Park

Bonaire? Bonaire!!

Seveda sem spet takoj pobrskal po spletu in presenečeno ugotovil, da je tam razen obilice ribjega sveta tudi pravi raj za ornitologe. Na njem biva, kot stalnice, selivci ali prezimovalci, prek 180 vrst ptic. To je srednji od treh otokov nizozemskih Antilov v Karibskem morju, družbo mu delata – zahodno na račun ruma precej bolj znani Curaçao, vzhodno od njega pa najmanjša Aruba. Dolg je vsega 40 kilometrov in precej drugačen od tistega, kar pričakujemo od karibskega otoka. Ko so ga Španci zavzeli pred slabimi petsto leti,

so do tal posekali bujne pragozdove, domorodske Indijance pa pobili ali odpeljali kot sužnje. Poznejši gospodarji Nizozemci so nadaljevali v enakem slogu in sedanji domačini so (zelo lepa) temnopolta mešanica, potomci sužnjev, pripeljanih z vseh vetrov. Govorijo jezik papiamentu, ki je ravno tako kombinacija španskega in mnogih drugih. Uradni jezik pa je kljub temu, da so dobili samostojno državo, še vedno nizozemski.

Priti na Bonaire je zelo preprosto. V Amsterdam vas pripelje naša Adria, od

tam pa KLM vzdržuje vsakodnevno neposredno povezavo s svojo nekdanjo kolonijo, kjer se sedaj drži večino niti v svojih rokah. Po deveturnem poletu sem se znašel v nekem drugem svetu. Vreme je vse leto enako. Podnevi okrog 31, ponoči pa 24°C. Morje pa neverjetno prijetnih 27-28°C. Dež je prava redkost. Pa vendar ni prevroče, ker ves čas piha rahel do močan veter. »Narodna noša« v teh krajih sestoji iz majice in kratkih hlač. Imel sem srečo, da je ravno v času prihoda potekal pustni karneval. Čeprav domačinov ni več kot 15.000, je spreved skozi glavno

ORNITOLOŠKI POTOPIS

foto: Miha Podlogar

Pisani kuščarji v narodnem parku dobesedno zahtevajo, da jih nahraniš.

mesto Kralendijk trajal okrogli dve uri. In to kakšen – brez stiropora in krep papirja, kot ga vidimo pri nas, pravi Rio de Janeiro v malem!

Pokrajino bi se dalo razdeliti na štiri različne tipe. Obala je nazobčana s koralami in v vodo je mogoče varno priti samo na posebnih mestih. Severni del otoka, ki je obrnjen proti oceanu, je popolnoma divji in ga bičajo tako divji valovi, da na kopanje ali potapljanje niti pomisliti ni mogoče. Je popolnoma nenaseljen. Velik osrednji del otoka je prava puščava, poraščena z bodičastim grmičevjem in kaktusi vseh velikosti. Seveda je videti tudi nekaj palm, vendar so vse do zadnje zasajene in jih namakajo dvakrat dnevno. Ptiči in kuščarji to vedo in se takrat pridejo napajati. Južni del otoka zavzemajo ogromne soline, katerih lagune spreminjajo barvo iz ure v uro, glede na višino sonca in položaj oblakov. Tu človek dobesedno obstane odprtih ust. Lagune obrobijo mangrove, ki tvorijo močvirja, v katerih se seveda hrani, gnezdi in skriva množica ptic.

Preveč vsega

Pripravljen na takšno obilico različnega živalskega sveta sem privlekel s seboj kar precej opreme. Kot popolnoma odvečen se je izkazal teleskop. Ptice so neverjetno zaupljive in je veliko večino časa za opazovanje zadoščal navaden daljnogled ali pa pogled skozi 500-milimetrski teleobjektiv. Bolj boječi so samo tisti pobrezniki, ki priletijo čez zimo iz osrednje Severne Amerike ter večja vrsta od obeh zelenih papig – lora (*Amazona barbadensis*), ki jo še vedno lovijo za prodajo, čeprav je zaščitena. Manjše, karibske papige (*Aratinga pertinax*), ki jih domačini kličejo prikiči, pa se v velikih jatah potepajo po naseljih in nas ob šestih zjutraj zbujajo namesto budilke.

Ker sem se hvalabogu odločil, da ostanim v tem raji cele tri tedne, je bilo dovolj časa za raziskovanje tako pod vodo kot nad njo. Naj tokrat povem nekaj več o pticah.

Ptičarjenje je tu tako enostavno, da bolj ne bi moglo biti. Le zgodaj zjutraj je treba vstati. Po enajsti namreč ni na spregled ne živali ne ljudi. Vse, kar živi, se skriva pred ubijalsko močnim soncem.

Že na poti na obalo je v grmovju vse polno manjših ptic, ki so skoraj vse po vrsti zelo pisane. To sicer ne velja za tropskega oponašalca (*Mimus gilvus*), ki se vede kot naša sraka in je nadvse radoveden. Redkeje lahko srečamo bisernookega oponašalca (*Margarops fuscatus*), ki si svoje ime popolnoma zasluži. Pogosta sta mala ptička, zlati gozdičar (*Dendroica petechia*) in bananakuit (*Coereba flaveola*). Na otoku živijo tri različne vrste grlic, ki se precej razlikujejo od naših. Najmanjšo, navadno talno grlico (*Columbigallina passerina*), ki je velika kot naš kos, je moč opazovati samo ob redkih vodnih izvirih v srednjem delu otoka. Zelo nerada zleti, raje teka sem ter tja. Posebnost je golooki golob (*Columba corensis*), ki sicer gnezdi v mangrovah, videti pa ga je mogoče tudi, ko se pride hraniti v mesto. Nobena redkost ni kolibri. Kjer okrog hiš bogatejših prebivalcev raste bujno (namakano) tropsko cvetje, vsakih nekaj minut prileti ali modroropi kolibri (*Chlorostilbon mellisugus*) ali pa dornasol (*Chrysilampis mosquitus*).

foto: Miha Podlogar

Snežna čaplja (*Egretta thula*) čaka, da ji morski valovi prinesejo plen – rakovice in majhne ribe.

V znamenju čapelj

Najštevilnejše ptice na obali so čaplje. Najmanjša med njimi je ameriška zelena čaplja (*Butorides virescens*). Zaradi sključene drže je videti še manjša, kot je v resnici. Ko se nasiti, se skriva v grmovju ne premakne več ur. Od tam vas vedno zagotovo opazuje vsaj ena. Zelo pogosta je kravja čaplja (*Bubulcus ibis*). Precej večja snežna čaplja (*Egretta thula*) vsakokrat v zadnjem trenutku odskoči pred velikim valom. Tribarvna čaplja (*Egretta tricolor*) je zelo zanimiva s svojim načinom lova rib, ko jim v senci razširjenih kril ponuja

foto: Miha Podlogar

Bisernooki oponašalec (*Margarops fuscatus*) živi samo na Bonairu, zato ga ni najti v naših seznamih ptic. Srečati ga je mogoče samo pri redkih sladkovodnih izvirih v otoški notranjosti.

foto: Miha Podlogar

Polojnik (*Himantopus himantopus*) v teh krajih ni tako redek kot pri nas. Jate, ki lahko štejejo tisoč in več osebkov, niso nič posebnega.

zadnje »zatočišče«. Največja od vseh je prezimovalka, ameriška siva čaplja (*Ardea herodias*), ki je precej večja od naše, saj je visoka kar 1,3 m.

Manjših pobežnikov kar mrgoli, tako da sem se od blizu lahko nagledal debelokljuna deževnika (*Charadrius wilsonia*), pritlikavega prodnika (*Calidris minutilla*) in malega rumenonovega martinca (*Tringa flavipes*). Zelo sem se razveselil malega škurha (*Numenius phaeopus*), ki ga pri nas ne vidimo zelo pogosto. Doživetje posebne vrste so bili kamenjarji (*Arenaria interpres*). Skupinica kakih deset se ti približa celo na manj kot meter in potem te zvedavo ogledujejo z drobnimi črnimi očesci. Menda priletijo z Aljaskе in tu prvič v življenju vidijo človeka. Nad morsko obalo cel dan krožita dva posebneža. Sijajne burnice (*Fregata magnificens*) so kot pribite na modro nebo in čakajo, da bodo lahko kaki drugi ptici speljale plen. Ribji orel (*Pandion haliaetus*) se zapodi na vodno gladino tudi po desetkrat zapored in še vedno ostane praznih krempljev. Na plitvinah, a nikoli v bližini obale, lovi rjavi strmoglavec (*Sula leucogaster*). Nepozabne prizore pričarajo rjavi pelikani (*Pelecanus occidentalis*). Pri lovu jih je mogoče opazovati samo na obali nasproti solinskih lagun. Niso boječi in videti je, kot da bi se bahali s svojimi letalskimi mojstrovčinami in veščino lova. Videl sem eno samo vrsto galeba – azteškega (*Larus atricilla*) – in nekaj čiger – kraljevo (*Sterna maxima*), kričavo (*S. sandicensis*) in navadno (*S. hirundo*).

Na vsakega otočana dva plamenca

Za nekatere vrste se je treba odpeljati v soline in v mangrove. Tam živi populacija plamencev (*Phoenicopterus ruber*), ki so menda bolj živo obarvani kot kjerkoli druge. Vseh 30.000 seveda ne boste nikdar videli, ker so skriti v oddaljenih lagunah, ki so zavarovane kot rezervat in vanje vstop ni dovoljen. Še najlaže jih je opazovati, ko prihajajo pit sladko vodo, ki se nabira v blatnih lužah. Tu vidimo tudi edino endemično vrsto rance – panamsko (*Anas bahamensis*). Našel sem manjšo jato, ki je bila preveč oddaljena, da bi jo lahko posnel. Če uživate, ko pri nas ugledate polojnika (*Himantopus himantopus*), se jih boste na Bonairu naveličali – jate štejejo na stotine primerkov na enem mestu.

Če se odločite raziskati narodni park, rezervat Washington-Slagbaai, morate najeti terensko vozilo – obvezno s klimatsko napravo. Z navadnim avtomobilom ne morete shajati. Ob vhodu se začudite opozorilu, da je odprt le od osmih zjutraj do petih popoldne. Oni že vedo – čeprav ni ravno velik, je toliko zanimivega, »ceste« pa tako razdrapane, da še vedeli ne boste, kdaj je minil dan. Kaktusi, bodičevje, prah, skale. Povsod so lepa modra jezera, ki so vsa po vrsti slana – zanimiva samo za pobežnike. Precej je tudi manjših jat plamencev, ki priletijo na hranjenje. Vodo za pitje je vsekar treba vzeti s seboj. Tu boste prvič zagotovo srečali tudi dve najbolj značilni ptici – rumenega trupiala (*Icterus nigrogularis*), ki je velik kot naš kos ter plete zanimiva viseča gnezda, in še nekoliko večjega, oranžno-rumenega trupiala (*Icterus icterus*). Ko se

ta skrivnostno oglasi, vam gre srh po hrbtu. Pa je že zdrobljen piškot dovolj, da se konča vsa skrivnostnost. V istem trenutku se pred vašimi nogami začnejo dobesedno pretepati trupiali obeh sort, grlice, pisani kuščarji, legvani vseh velikosti – in koze. Te zadnje so najhitrejšje in jih morate nagnati, da drugi pridejo na vrsto. Nekaj več sreče je treba, da zagledaš ujedo karakara (*Polyborus plancus*). Hrani se predvsem z mrhovino, običajno pa poseda na vrhu najvišjega kaktusa v okolici.

Otok za vedno

Na Bonairu sem poleg zelo prijaznih domačinov srečal še dve vrsti ljudi. Prve, ki so prišli in se niso več vrnili, in druge, ki že razmišljajo, kako bodo našli čas in denar, da bodo ta raj obiskali vnovič. Soline na otoku so ene največjih na svetu, pa v trgovinah najdete samo ameriško kameno sol. Njihov pridelek še neprečiščen naložijo na velike ladje in odpeljejo v ZDA. Velika večina obiskovalcev se pride potaplja; kljub razkošnemu ptičjemu svetu ves čas nisem srečal niti enega ornitologa. Za tiste, ki vas je potovanje zamikalo: cene so podobne, kot pri nas, precej dražji so samo filmi. Če si upate, obiščite spletni naslov: <http://www.camacdonald.com/birding/carbonaire.htm>.

foto: Miha Podlogar

Najbolj pogoste kopenske ptice Bonaira so nadvse pisane. Rumeni trupial (*Icterus nigrogularis*) se zelo nenavadno oglašča – kot slabo namazana vrata. Plete zanimiva viseča gnezda.

SOKOLARSTVO

grožnja za ptice v Sloveniji?

Tomaž Mihelič

Sokolarstvo, kakor imenujemo lov s pomočjo trenirane ujede, se je razvilo v Aziji že pred našim štetjem. V Slovenijo je prišlo razmeroma pozno, v majhnem številu in močno spremenjeno od izvirnega sokolarstva. Nikakor ni šlo za način preživetja ljudi, temveč za sredstvo zabave, moči in ugleda. Zatorej ni čudno, da je pri nas v preteklosti sokolarilo predvsem tuje plemstvo. Sokolarstvo je s seboj prineslo novo resno grožnjo varstvu ptic, ki jo bomo zaman iskali zapisano v sokolarskih doktrinah. Nanjo so resno opozorili naravovarstveniki iz sokolarstvo »razvitih« držav.

foto: Peter Buchner

Sokol selec (*Falco peregrinus*) sodi med najbolj zaželeno sokolarske ptice.

Na sokolarske nečednosti sem postal pozoren šele pred leti, ko sem čepel ob robu ceste ter s teleskopom opazoval gnezdo sokola selca v skalovju. Odločen sem bil namreč, da bom s pomočjo kolegov skušal razvozlati uganko o izginjanju mladičev iz gnezda. Na moje presenečenje se je v bližini že tretji dan zapovrstjo prikazal mož, ki je kazal zanimanje za gnezdo. Lokacijo gnezda je očitno že poznal, saj

je daljnogled usmeril naravnost v gnezdo! Med pogovorom sem izvedel, da je sokolar. Potem ko sem mu pojasnil, zakaj opazujem gnezdo, ga na terenu ni bilo več zaslediti. Trud, vložen v nadzorovanje gnezda, se je, kot kaže, izplačal, saj se je to leto sokolji zarod, v nasprotju s prejšnjimi, uspešno speljal.

Na DOPPS-u smo se problematike soko-

larstva lotili temeljito. S tega področja so nam bile na voljo bogate izkušnje zveze BirdLife International in Evropske skupine za boj proti kriminalu nad pticami (EABC), katerih partner smo. Povezali smo se tudi z vladnimi službami in nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo s tovrstno problematiko po Evropi. Zaključek je bil jasen. Legalizacija sokolarstva bi, po izkušnjah iz tujih držav, v

foto Tomaž Mihelič

Sokol selec (*Falco peregrinus*) v sokolarski »opremi«. Pobegle sokolarske ptice lahko spremenijo genotip populacije. Posledica je ponavadi večja smrtnost mladičev.

Sloveniji pomenila resno grožnjo ogroženim vrstam ptic in prizadevanjem za njihovo varstvo.

Pobiranje jajc in mladičev ujed iz gnezd v naravi

Problem kraje jajc in mladičev iz gnezd je pereč v večini držav, izkušnje pa kažejo, da je glavni razlog za pojav tovrstnega kriminala prav sokolarstvo. Legalizacija sokolarstva pomeni povečanje kriminala nad pticami, poleg tega pa literatura navaja, da je niti poostreni nadzor in strožje zakonske ureditve ne ustavijo nezakonitega preprodajanja in jemanja ujed iz narave. Razlogi za krajo iz gnezd so predvsem: osiromašen genski sklad gojenih ptic, mišljenje nekaterih sokolarjev, da so osebk iz narave »boljši«, ter težavno in drago vzgajanje nekaterih vrst v ujetništvu.

Zaradi sokolarstva je več populacij ujed na robu preživetja

Posebej očiten je primer sokola plenilca (*Falco cherrug*) na območju Bližnjega in Srednjega vzhoda, od koder sokolarstvo izvira in je legalno. Več tisoč teh ptic

(vsaj 6500) vsako leto polovijo iz narave, kar je povzročilo drastičen upad številčnosti in njihove populacije celo lokalno izginjajo. Če se bo obstoječi trend nadaljeval, obstaja nevarnost, da bo tamkajšnja populacija izumrla v naslednjih petih letih. Glavni odjemalec omenjenih sokolov je arabski sokolarski trg, kar je bilo dokazano s pomočjo mikročipov.

Problemi pobeglih ptic

Pogost pojav pri sokolarjenju je pobeg treniranih ujed v naravo. V Angliji je bilo v eni sezoni zabeleženih kar 150 pobegov treniranih ujed! Posebno nevarno za divje živeče populacije je parjenje pobegle ujede z ujedjo iz narave. Parjenje z ujedjo iste vrste, vendar iz druge populacije ali celo parjenje s pobeglim križancem, ima lahko za naravno populacijo hude posledice. Vnos genov iz ene populacije v genski sklad druge populacije v naravi ne pomeni vedno obogatitve genskega sklada, ampak lahko povzroči dodatno negativno selekcijo in zaradi tega večjo smrtnost potomcev. Genske sklade avtohtonih populacij smo v Sloveniji dolžni varovati po Konvenciji o biotski raznovrstnosti. »Genskega onesnaženja« v populaciji ne moremo očistiti in pustiti moramo naravi, da opravi svoje. Žal pri sokolarjenju ni mogoče zagotoviti, da trenirane ptice ne bi pobegnile v naravo in se parile z divježivečimi. Sokolarstvo je dejavnost, pri kateri vedno obstaja možnost, da sokol pobegne v naravo in tako postane dodaten dejavnik ogrožanja genskega sklada populacije v naravi. Posebej zaskrbljujoče je dejstvo, da sokolarji podpirajo rejo križancev tudi v Sloveniji.

Sokolarstvo kot sporna oblika lova

S tem načinom lova ni mogoče preprečiti, da ujeda ne bi ujela redke, ogrožene ali zavarovane vrste. Verjetnost, da bo ujeda ujela ciljno vrsto oziroma celo osebek, kot to omogoča lov s strelnim orožjem, je pri sokolarstvu manjša. Priznani sokolarski strokovnjaki sami navajajo, da ni nikoli zagotovljeno, da bo trenirana ujeda ujela želeno ptico, nasprotno, zelo verjetno se bo pognala za vsakim zanjo primernim in dosegljivim plenom. To nazorno prikazujejo primeri treniranih ujed, ki so napadale majhne pse, celo krznene ovratnike mimo-idočih, druge vrste ujed ter premikajoče se predmete. Poleg tega obstaja velika verjetnost plenjenja zavarovanih vrst.

foto: Tomaž Jančar

Sokolarska ujeda ima na nogah pasove za pripetje in kraguljček.

Legalizacija sokolarjenja bo povzročila težje in mnogo dražje odkrivanje prekrškov ter več možnosti za zlorabo zakonodaje

Sokolarstvo kljub legalizaciji v tujini povzroča velike probleme. Po njihovih izkušnjah je nadzor te dejavnosti izredno drag in ponavadi neučinkovit. V Evropi je ugotovljenih največ prekrškov, povezanih s sokolarjenjem, ravno v državah, kjer je sokolarjenje legalno. Pojavljajo se predvsem trije »klasični« načini zlorabe zakonodaje:

- jajca ali mladiče, vzete iz narave, prikazujejo kot zarod, vzgojen v ujetništvu,
- ptice, pridobljene iz narave, prikazujejo kot nesposobne samostojnega življenja, kot razlog za odvzem lažno navajajo poškodbe ali trdijo, da so bile zapuščene,
- ponarejanje in menjava označb, namenjenih za preverjanje porekla ptic.

Boj proti prekrškom je ob legaliziranem sokolarstvu navadno neučinkovit tudi v državah z močno in učinkovito naravovarstveno službo in strogimi zakoni, ki urejajo sokolarjenje in zadrževanje ptic v ujetništvu. Nadzor je za državno blagajno tudi izredno drag. S prepovedjo zadrževanja ujed v ujetništvu in sokolarjenja je na Norveškem bistveno upadlo ropanje gnezd.

Decembra bo v slovenskem parlamentu potekalo tretje branje predloga zakona o lovstvu. Sokolarstvo je bilo iz predloga na začetku izvzeto, kasneje pa se je pojavilo na podlagi amandmaja. Stroka je povedala svoje, poteza pa je sedaj na poslancih, ki se bodo odločili ali se bo ta dejavnost v Sloveniji uzakonila.

Nekaj primerov (potencialnega) ogrožanja predlaganih posebnih območij varstva (SPA) v Sloveniji

Luka Božič

foto: GURELUR (Fondo Navarro Para La Protección Del Medio Natural)

Mrtvi beloglavi jastrebi (*Gyps fulvus*) – žrtve vetrnic za proizvodnjo električne energije v Španiji.

Nekaj manj kot pol leta pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo in dobrega pol leta po izidu knjige Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2, v kateri so predstavljeni uradni predlogi Posebnih območij varstva (SPA) s strani DOPPS, se srečujemo s številnimi težavami, povezanimi z uresničevanjem določil Ptičje direktive.

Eno izmed najpomembnejših določil Direktive je, da poleg zahteve po opredelitvi SPA-jev, namenjenih ohranjanju vrst s Priloge I in nekaterih drugih selijskih vrst, zahteva tudi ohranjanje ugodnega stanja življenjskega prostora omenjenih vrst. Slovenija žal zadnje zahteve tik pred vstopom v EU in dnevom začetka polnopravne veljavnosti določil Ptičje direktive ne izpolnjuje v celoti. Številne dejavnosti na nekaterih predlaganih območjih SPA negativno vplivajo na varstveno najpomembnejše vrste ptic oziroma direktno uničujejo njihove habitate. Žalostno dejstvo je, da se na teh območjih načrtujejo številne dejavnosti, kljub temu da to pomeni grobo kršenje določil Ptičje direktive in ciljev mreže varstvenih območij Natura 2000.

Kot primer si oglejmo nekaj najbolj perečih primerov te vrste v Sloveniji.

Vetrne elektrarne

Prav vse izmed osmih lokacij s tehničnega in ekonomskega vidika potencialno primernih za postavitev vetrnih elektrarn ležijo znotraj predlaganih območij SPA. Trenutno med najbolj zaželene lokacije za postavitev vetrnih elektrarn spadajo predel Snežniške planote med Milanko in Jerajevim vrhom nad Ilirsko Bistrico, zahodni rob planote Nanosa in predel Krasa med Kokošjo in Velikim Gradiščem. Šest od omenjenih osmih lokacij leži na najbolj ohranjenih in največjih območjih visokokraških suhih travišč izjemnega varstvenega pomena. In v čem je problem vetrnih elektrarn?

Številne raziskave po svetu so potrdile nevarnosti, ki jih prinašajo vetrnice. Glavna nevarnost je trk ptic z vetrnico. Raziskovalci so ugotovili, da ptice niso sposobne zaznave konic rotorja vetrnice, ki se vrtijo z zelo visoko obodno hitrostjo. V enoletni raziskavi leta 1994 v Španiji na območju 184 vetrnih elektrarn (Parque Eólico del Sur) je zaradi trka z vetrnicami poginilo 68 večjih in srednje velikih ptic. Med njimi je bilo 39 beloglavih jastrebcev (*Gyps fulvus*), 12 postovk (*Falco tinnunculus*), 3 južne postovke

(*Falco naumanni*), 1 velika uharica (*Bubo bubo*), 1 črni škarnik (*Milvus migrans*) in druge. Zaradi mrhovinarjev, ki se s trupli prehranjujejo, ni nikoli mogoče zbrati vseh trupel ubitih ptic, kar pomeni, da je dejansko število žrtev še precej večje. V Kaliforniji v ZDA vetrne elektrarne letno pokončajo 40-60 planinskih orlov (*Aquila chrysaetos*) in 200-300 rdečerepih kanj (*Buteo jamaicensis*). Še strašnejše, vendar pogosto spregledano, je število ubitih ptic pevk. Ornitologi z univerze v Cornelli ocenjujejo, da je v Veliki Britaniji letno ubitih kar 5 milijonov ptic. Dokazano je bilo, da je bilo v eni noči na eni sami vetrnici ubitih 10.000 ptic pevk. Si predstavljamo, kaj bi lahko to pomenilo za našo majhno gnezdečo populacijo kačarja (*Circaetus gallicus*), planinskega orla, sokola selca (*Falco peregrinus*) in za poletne goste beloglave jastrebe, pa nena zadnje tudi za spretne letalce podhujke (*Caprimulgus europaeus*), ki ravno na visokokraških suhih traviščih dosegajo zelo visoke gnezditvene gostote? Negativni vplivi vetrnih elektrarn bi lahko precej prizadeli tudi populacije pisane penice (*Sylvia nisoria*), katorne (*Alectoris graeca*) in hribskega škranjca (*Lullula arborea*), vrst, ki so uvrčene na

foto: GURELUR (Fondo Navarro Para La Protección Del Medio Natural)

Postavljanje vetrnih elektrarn je velik poseg v naravno okolje.

OGROŽANJE PREDLAGANIH POSEBNIH OBMOČIJ VARSTVA (SPA)

foto: Aleš Tomažič

»Vzdrževalna« dela na reki Dravi. Zastavlja se vprašanje, kaj vzdržujejo – ugodnega stanja habitatov na podlagi določil Ptičje direktive zanesljivo ne.

Dodatek I Ptičje direktive, načrtovana območja za postavitev vetrnic pa so zanje varstveno pomembna.

Poleg trka negativno delujejo na ptice tudi druge motnje pri delovanju vetrnic. Raziskave na Danskem so pokazale, da se ptice izogibajo bližine vetrnih elektrarn zaradi motenj s strani premikajočih se senc rotorjev. Mnogi tuji avtorji dokazujejo ogromne vplive, kot so dezorientacija in preusmeritev selitve ptic po postavitvi vetrnih elektrarn.

Pomemben vidik tega problema je tudi sama postavitev vetrne elektrarne. Transport sestavnih delov 82 metrov visokih vetrnic na težko dostopna območja ni

preprost, tako kot tudi ni preprosto njihovo vzdrževanje. Prav do vsake vetrnice bo treba zgraditi dobro utrjeno cesto, še prej pa skopati ogromno luknjo za postavitev betonskih temeljev vetrnice. Pri tem ne pozabite še na transformatorsko postajo in nekaj kilometrov daljnovodov. Če imamo pred očmi vse naštet, potem si ni težko predstavljati še obsega uničenja habitatov. Zaradi specifičnih razmer (zelo tanek sloj prsti na preprihaneh tleh) na večini izmed načrtovanih območij postavitev vetrnih elektrarn so obnovitveni časi uničenih habitatov zelo dolgi, merjeni v desetletjih ali celo stoletjih. Zaradi opuščene tradicionalnega načina upravlja-

nja, v tem primeru paše, je tudi malo verjetno, da bi se tukaj ponovno razvile oblike travnišč, kot jih imamo danes.

Regulacije in »urejanje« rek

Nižinski deli rek sodijo med najbolj ogrožena območja v Evropi, saj je vpliv človeka na naravo v nižinah največji. Rezultati delovanja človeka so skoraj v celoti izkrčeni poplavni gozdovi in regulirane reke, z uničeno naravno poplavno dinamiko.

Žal se to početje pri nas še vedno nadaljuje, med drugim tudi na našem najpomembnejšem območju za prezimujoče in seleče se vodne ptice ter bodoči ramsarski lokaliteti, reki Dravi. Januarska štetja vodnih ptic kažejo, da na reki Dravi redno prezimuje več kot 20.000 vodnih ptic 40 vrst.

Pod pretvezo vodnogospodarskih vzdrževalnih del se uničevanje nadaljuje v fazah. Za lansko jesen je bil na vrsti odsek Drave med Malečnikom in Dogošami, naročnik del pa ministrstvo, odgovorno med drugim tudi za izvedbo projekta Natura 2000 v Sloveniji. Rezultati posega: kanaliziranje reke Drave, s kamnometom utrjen levi breg, »zravnani« bogato strukturirani desni breg in posekanih nekaj hektarjev mehcolesne loke.

In posledice posega na ptice? Vodomec, ena izmed kvalifikacijskih vrst tega območja, je dokončno izgubila zadnje možnosti za gnezdenje. Nadalje so se s tem posegom bistveno poslabšale razmere za prezimujoče ptice. Izginila so njihova počivališča (otočki, strukturirani breg) in prehranjevališča (plitvine, zastajajoči toluni). Mehcolesna loka z vrbami in beli-

foto: Luka Božič

Uničevanje naravnega rečnega brega in s tem vodomca (*Alcedo atthis*) na Dravinji.

OGROŽANJE PREDLAGANIH POSEBNIH OBMOČIJ VARSTVA (SPA)

foto: Damijan Denac

Nižinski poplavni gozdovi so močno ogroženi ekosistemi. Graditev avtocest bo prispevala k njihovi fragmentiranosti in zmanjšanju biodiverzitete.

mi topoli je nasploh s pticami najbogatejši življenjski prostor pri nas. Omeniti velja zlasti sršenarja (*Pernis apivorus*) in belovratega muharja (*Ficedula albicollis*), vrsti s Priloge I Ptičje direktive.

Ena redkih rek v Sloveniji, ki ima v večjem delu svojega toka še ohranjeno naravno rečno strugo, je Dravinja. Vendar se tudi njej, kot vse kaže, izteka čas. Taktika »urejanja« je podobna kot na Dravi, tudi tukaj poteka v fazah. Minulo pomlad je bil na udaru kratki, vendar izjemno strukturirani in naravovarstveno pomembni odsek reke med Stanečko vasjo in Bregom. Kdove, kateri bo naslednji na vrsti in kako dolgo bo Dravinja še znana po eni najvišjih gnezditvenih gostot vodomeca v Sloveniji.

Avtocesta Prekmurje

V študiji potencialnega vpliva prometne infrastrukture na Mednarodno pomembna območja za ptice (IBA), ki jo je napravil BirdLife International, je bilo ugotovljeno, da je s programom razvoja omrežja prometne infrastrukture ogroženih 21% potencialnih območij SPA v državah kandidatkah za vstop v EU 1. maja 2004. Med njimi je tudi Slovenija, skozi katero potekata V. in X. helsinški prometni koridor. Slovenski del naravovarstveno problematičnega V. koridorja je večinoma že zgrajena avtocestna povezava med Lendavo in Sežano. Eden izmed manjšajočih delov je še nedokončani odsek avtoceste v Prekmurju. Čeprav dokončen potek avtocestne trase širši javnosti še ni znan, pa bo, kot kaže, potekal skozi severni del Črnega loga, znamenitega hra-

stovo-gabrovega nižinskega gozda.

Kljub bogati gozdnosti našega ozemlja (60% površja prekrivajo gozdovi) bomo nižinske gozdove danes v Sloveniji našli na razmeroma majhnih površinah. Nižinski hrastovo-gabrovi gozdovi, ki so najpogostejši tip nižinskih gozdov pri nas, sestavljajo le okoli 1,3% celotne površine slovenskih gozdov. Od tega deleža jih je precej močno spremenjenih z nasadi iglavcev, tako da ohranjene gozdove tega tipa najdemo na omembe vrednih površinah v Sloveniji le ob Muri in v delu Krške ravnine. Brez dvoma gre torej za zelo redke in ogrožene ekosisteme.

To pa naših načrtovalcev avtocestnega omrežja očitno ne zanima preveč. Obe preostali različici omenjene avtoceste med priključkom Turnišče in bodočo cestninsko postajo pri Banuti (ne glede na to, katera bo uresničena) se bosta namreč zarezali skozi največji sestoj strnjene nižinskega gozda v SV Sloveniji. S tem bosta prispevali k razvoju pokrajinskega elementa, ki je značilen za večino držav EU – to je fragmentiranost. Danes je prav fragmentacija habitatov največja grožnja biotski pestrosti, saj z manjšanjem velikosti populacij vrst in njihovo naraščajočo izoliranostjo vodi v številne spremembe v njihovih populacijah, kar v končni fazi vodi v (lokalno) izumrtje. Po raziskavah iz Severne Amerike je še posebej problematičen povečani vpliv predatorjev kot posledica fragmentacije. Fragmentacija habitatov ima dokazano negativen vpliv na srednjega detla (*Dendrocopos medius*), eno izmed najzna-

čilnejših in najpomembnejših vrst tega območja. Če upoštevamo še nenehno naraščajočo fragmentacijo gozdov na širšem območju Mure, zaradi novih daljnovodov, golosekov, mostov itd., lahko sklepamo, da njen vpliv na 50% slovenske populacije srednjega detla nikakor ni majhen. Na avtocesto ali drugo prometno cesto nikakor ne smemo gledati le kot na nekaj deset metrov širok koridor, ki prizadene razmeroma majhno površino habitata. Ugotovljeno je bilo, da so gostote gnezdečih ptic vzdolž nekaj sto metrov širokega pasu ob avtocesti veliko nižje, kot bi bile sicer. Glavni krivec za ta pojav je hrup vozil, ki zaradi zmanjšane slišnosti onemogoča pticam izražanje teritorialnosti s petjem. Nenazadnje pa je tu ponovno tudi sama graditev avtoceste. To nikakor ni majhen poseg v okolje, kar si lahko ogledamo na primeru graditve mostu čez Muro pri Vučji vasi.

Predlogi naravovarstvenikov, naj avtocesto speljejo bolj severno, tako da bi v loku obšla Črni log in Dobrovniški gozd, so bili zavrnjeni z utemeljitvijo, da bi to pač bilo predrago. Očitno je v tej državi nekaj kilometrov avtoceste vredne več kot enkratna naravna dediščina evropskega pomena.

Zaključek

Direktiva o pticah, eden izmed temeljev varstva narave v EU in sestavni del Nature 2000, je glede obveznosti držav članic na območjih SPA zelo jasna. O tem govori predvsem 6. člen Habitatne direktive, ki se od njenega sprejetja dalje uporablja namesto prvega stavka četrtega odstavka 4. člena Ptičje direktive.

Če povzamemo najpomembnejša določila tega člena, morajo države članice storiti vse potrebno, da na območjih preprečijo slabšanje stanja naravnih habitatov in habitatov vrst... Pri vsakem načrtu ali projektu, ki ni neposredno povezan z upravljanjem območja ali zanj potreben, a bi sam ali v povezavi z drugimi načrti ali projekti lahko pomembno vplival na območje, je treba ustrezno presoditi njegove vplive glede na cilje ohranjanja tega območja...

Razsodbe Evropskega sodišča so pokazale, da lahko že razmeroma majhen negativen vpliv oziroma uničenje majhne površine habitata pomenita, da je neki projekt ali načrt na območju Natura 2000 nesprejemljiv.

foto: Tomaž Mihelič
Vodomec (*Alcedo atthis*)

Vodomec

Luka Mohar

Pogosto se naše poznavanje vodomčevih »sorodnikov« konča pri tistih »daljnih«: legatih, zlatovrankah in smrdokavrah. Kaj pa njegovi »bližnji« sorodniki? Ali ste vedeli, da družina vodomcev (*Alcedidae*) šteje kar 92 vrst, razširjenih po vsem svetu, ki jih sistematiki uvrščajo v tri poddružine? Gre za lovače, vodomce in pasate. Lovači so največja skupina s kar 59 vrstami, večinoma tropskih ptic. Sledijo vodomci s 24 vrstami, kamor poleg »našega« vodomca sodi še 16 vrst iz rodu *Alcedo*. Najmanjšo poddružino, pasate, z devetimi vrstami bržkone poznamo po za skoraj dva »naša« vodomca velikem črnobelem pasatu (*Ceryle rudis*), ki v evropskih priročnikih za določevanje ptic sodi že med eksotične vrste.

Vodomec (*Alcedo atthis*) je živ dragulj, ki ga največkrat vidimo kot bleščeče modro pojava, letečo nizko nad vodo. Takrat se oglašá s prodornim kovinskim »čii« ali pa »čii-ki«, kar se sliši zelo daleč. Zato vodomca ponavadi tudi prej slišimo kot vidimo. Rad poseda po štrlečih vejah nad vodno gladino, kjer opazuje okolico in opreza za plenom. Njemu priljubljene veje prepoznamo po iztrebkih in ribjih luskih na veji in pod njo. Kako pa ribje luske

pridejo na vejo? Ko vodomec opazi primeren plen, se urno spusti v vodo, večinoma kar z »opazovalne« veje. Včasih nad površjem za hipec lebdi kot postovka in se nato strmo spusti v vodo pod kotom 45°. Že ko ima glavo v vodi, lahko še vedno z repom popravi smer. Če je bil uspešen, se ponavadi z majhno ribico v kljunu vrne na vejo. Tam jo spretno obrača v kljunu in z njo udarja po veji, potem pa pogoltno z glavo naprej. Zdaj vemo, od kod luske na veji.

Njegov plen so poleg ribic lahko tudi manjše žabe, pupki in raki.

Vodomci so samotarji – razen v času parjenja. So izredno teritorialni, tudi v obdobju zunaj gnezditve, razlog za to pa je njegova velika potreba po hrani. Na dan mora pojesti veliko hrane (do 60% lastne telesne teže), zato vneto brani svoje lovno območje, ki mu omogoča preživetje. Boji za teritorij običajno potekajo le z

VODOMEC

razkazovanjem, pri čemer se tekmeča ščeperita, razkazujeta perje in kljun, grožnje pa podkrepita z ostrimi žvižgi. Pogosto se s tem izogneta neprijetnim spopadom, ki potekajo tako, da se poskuša močnejši in spretnejši vodomec med letom povzpeti drugemu na hrbet in ga potisniti v vodo. Med paritvenim obredom se par lovi in kliče, kar se stopnjuje in doseže višek, ko samec ujame samico in ji ponudi »zaročno« ribico. Takšna »kupčija« je sestavni del paritvenega obreda pri mnogih vrstah ptic, spomnimo se samo primera navadne čigre (*Sterna hirundo*). Vodomec v navpično steno izkoplje približno meter dolg poševen rov, ki se konča z gnezditveno kamrico. Na leto ima navadno dva zaroda, gnezdi pa od aprila do junija. Aktivno luknjo v peščeni steni prepoznamo po dobri »uhojenosti«. Na spodnji strani se na mestu, kjer so pri pristajanju vodomčeve noge, pojavita tirnicam podobni vdolbinici. Ko so mladiči malce starejši, se tudi sami že prerinejo do odprtine in na prosto tudi iztrebljajo. Sledi tega početja so seveda vidne na zunanji strani stene, kjer gnezdi.

fotograf: arhiv DOPPS

Značilen, a žal vse redkejši vodomčev gnezditveni habitat – peščena stena.

Gnezditveno bivališče vodomca je bližnja okolica tekočih ali stoječih voda v nižinskih predelih, najvišje gnezdišče pri nas pa so v Ornitološkem atlasu omenjeni Zelenci na nadmorski višini 860 m. Glavna pogoja za uspešno gnezditve sta zadostna količina hrane in primerno mesto za gnezdenje - peščena stena. Pomembnost peščenih sten za vodomca nam izkazuje podatek, da lahko gnezdi v peskopopu ali celo v gozdu, kjer najde steno, več kilometrov stran od prehranjevališča. Dejavniki, ki omejuje vodomčevo razširjenost, je tudi s hrano bogata voda. Ribe, s katerimi se prehranjuje, so velike do 10 centimetrov. V globlji vodi se hrani s takšnimi, ki plavajo pod površjem, na primer s črniko (*Rutilus rutilus*), v plitvi pa z ribami, ki se držijo pri dnu, na primer s pisancem (*Phoxinus phoxinus*) in glavačem (*Cottus gobio*). Kjer so reke bogatejšje z ribami in so ugodni tudi drugi dejavniki, je gnezditveno območje manjše, kar pomeni, da lahko na manjšem območju gnezdi več parov vodomcev. Vendar pazite, bližnji gnezditveni luknji lahko pripadata tudi bigamnemu samcu (samcu, ki se pari in ima zarod z dvema samicama). Pozimi se vodomci »razpršijo« in se preselijo k vodam, ki ne zamrznejo. Pomembnejša prezimovališča pri

nas so na primer ob Dravi, Savinji, Savi in v Sečoveljskih solinah, kar so pokazala predvsem vsakoletna tradicionalna zimska štetja vodnih ptic po vsej Sloveniji.

Še beseda ali dve o varstvu. Vodomčeva številčnost upada, na Rdečem seznamu je uvrščen med močno ogrožene vrste. Po ocenah ornitološkega atlasa iz leta 1995 v Sloveniji gnezdi 400-600 parov. Število vodomcev je močno odvisno od naravnih »nesreč«, kot so poplave in večja deževja. Vendar je to povzročalo naravna populacijska nihanja. Pri poplavah so vselej nastale tudi nove peščene stene, ki so čakale, da jih naslednje leto zasedejo vodomci. Ponavadi so v takšnih peščenih stenah družno gnezdili z breguljkami (*Riparia riparia*), ki jih danes pestijo podobni prostorski preblemi. Neredko se je koloniji breguljk zaradi enakih gnezditvenih potreb pridružilo še nekaj parov čebelarjev (*Merops apiaster*) ali pa je, sicer redko, kakšno od opuščenihih večjih lukenj zasedel celo čuk (*Athene noctua*). Pestrost brez primere, ki je danes v Sloveniji skoraj ni moč več videti.

Vodomcu najbolj škoduje človek s svojimi posegi v naravo. Poleg onesnaževanja voda, tako zaradi industrije kot kmetij-

stva, ga najbolj ogrožajo uravnave voda. Prizadenejo ga tako v prehranskem kot prostorskem pogledu. V zadnjih desetletjih je bilo pri nas melioriranih in tako ali drugače reguliranih brez števila rek in potokov. Na račun okljukastih potokov, ki so ponujali največ senčnatih bistrjih tolmunov, nadvse ugodnih prež ter dovolj visokih in trdnih obrežnih sten, so nastala kmetijska zemljišča. Z velikimi napori danes marsikje ornitologi umetno ustvarjajo gnezditvene stene, saj po naravni poti ne nastajajo več.

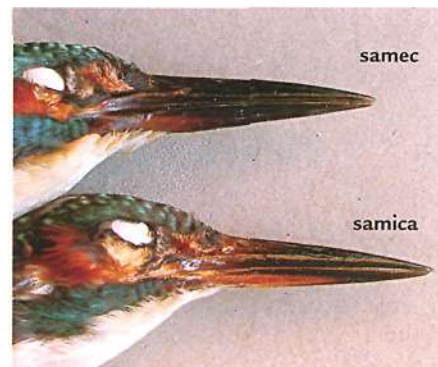

foto: Davurin Tomec

Pozoren pogled na vodomčev kljun nam razkrije tudi spol ptice. Rdeča baza spodnjega dela kljuna je značilna za samico. Samčev kljun je povsem črn.

Ptičje petje ali okusne češnje?

Alen Ploj

foto: Andrej Tigelj
Alen Ploj

Vsi imamo radi češnje in podobno sadje. Toda zato, ker se radi posladkamo z različnim sadjem, nekatere ptice izgubijo zarod ali celo poginejo. Na svetu je veliko vrst škropiv in kemikalij, s katerimi lahko škodimo pticam. To postaja po svetu velik problem. Nekateri ljudje obešijo gnezdilnico na sadno drevje, kasneje to drevo poškopijo, potem pa se čudijo, zakaj ni v njihovi gnezdilnici nobenega "ptička", ko pa so jo tako leto izdelali. No, nekateri ljudje res pretiravajo s škropljenjem. Škropiva uničijo veliko žužek, ki so ključna hrana nekaterih ptic.

Tako v sadovnjaku ne slišimo več petja velike sinice (*Parus major*), nič več ne vidimo prelepega plavčka (*Parus caeruleus*), na travniku pa ne opazimo čebļajajočih kmečkih lastovk (*Hirundo rustica*) in prežečega rjavega srakoperja (*Lanius colurio*). Človek se mora zdaj odločiti: ali želi na vrtu in v sadovnjaku poslušati prelepo petje ptic in opazovati njihovo prečudovito perje ter hkrati pridelovati bolj "bio" sadje brez škropljenja, ali pa želi imeti obilo "brezhibnega" sadja, dobro poškopljene s pesticidi, in sadovnjake brez ptic. Obojega ne more imeti.

Mladinski raziskovalni tabor Ormož 2003

Maja Botolin Vaupotič

Znamenitosti ormoškega parka in zdravstvene razmere na ormoškem območju v prvi polovici 20. stoletja sta bili temi, ki so se ju lotili mladi raziskovalci – udeleženci

»Mladinskega raziskovalnega tabora Ormož 2003« v organizaciji, Območnega združenja Rdečega križa Ormož in v sodelovanju s Pokrajinskim muzejem Ptuj – enota Ormož v času od 14. do 18. julija 2003. Tabor je podprlo tudi Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport – Urad RS za mladino.

foto: Maja Botolin Vaupotič
Mlade je posebej pritegnilo preučevanje sov-
jih izbljuvkov.

Skupino, ki se je ukvarjala z ormoškim parkom, sem vodila avtorica prispevka. Trije dnevi so bili namenjeni botaničnim zanimivostim, dva pa ornitološkim. Pet dni je vsekakor premalo, da bi lahko nastalo obsežno delo in da bi lahko opisali celoten park; dobili pa smo vpogled v čudoviti predel mesta Ormož in iztočnico za nadaljnja raziskovanja. »Od gradu do vinske kleti« je bil delovni naslov naših raziskav, ob katerih smo na zemljevidu parka označili posebej zanimiva drevesa, ki smo jih v biltenu tudi opisali. Obseg debla najdebelejšega velikega jesena, ki smo ga izmerili, je kar 664 cm. V parku je tudi veliko lip in lipovcev, navadnih orehov, različnih iglavcev, hrastov – med temi je najmogočnejši orjaški dob, katerega obseg debla je 435 cm. Pogledi sprehajalcev pa se ustavljajo tudi na mnogih manj znanih drevesih: tulipanovcu, dvokrpem ginkgu, oranževcu, močvirski cipresi, katalpi in mnogih drugih.

Pri ornitoloških opazovanjih nam je pomagala Metka Lešničar, voditeljica ornitološkega krožka na osnovni šoli Ormož, ki tudi sicer dobro pozna ornitološke posebnosti ormoškega parka. Skupaj z Brigito Brajkovič sta bili v šolskem letu 1997/98 mentorici raziskovalne naloge, v kateri so med drugim predstavili 18 vrst ptic, ki so jih v ormoškem parku opazovali v različ-

nih letnih časih. Mi smo jih v tem kratkem času in neznosni vročini opazili manj, smo pa jih na kratko predstavili tudi v našem biltenu, ki je nastal ob zaključku tabora. Tako smo na drevesu, v preletu ali kako drugače opazovali cararja in njegovo gnezdo, domače vrabce, nad nami je jadrjala bela štorčija, ki že nekaj let gnezdi na dimniku sredi mesta. V preletu smo opazovali kmečko lastovko, ob poti so skakljali ščinkavci, z ograje bližnje hiše nam je pozirala turška grlica. V duplih mogočnih dreves, ki rastejo v mirnejšem predelu parka, gnezdi jo tudi brglezi in veliki detli. Te smo opazovali z daljnogledom. Pod iglavci v bližini grajske grobnice smo odkrili še nekaj nenavadnega, za kar smo kasneje ugotovili, da so izbljuvki sove. Najverjetneje so pripadali lesni sovi. V izbljuvkah, ki so bili za večino »nekaj čisto novega«, smo, potem ko smo jih razdrli, našli ostanke malih sesalcev. Drobne kosti smo shranili in so prava zanimivost za vse, ki jih naše pretekle raziskovalne delavnice zanimajo, tako da jim prav radi pokažemo rezultate svojega dela.

Raziskovalni tabor se je zaključil, prav tako poletne počitnice. Nikakor pa se niso izčrpale ideje o tem, kaj vse bi bilo mogoče v parku še raziskati. Te ideje čakajo, da jih uresničimo – morda že prihodnje leto?

foto: Dušan Klenovšek

Polarna čigra (*Sterna paradisaea*) gnezdi blizu severnega pola, prezimuje pa na južnem. Preleti približno 40.000 km/leto.

Naj ptica

Davorin Tome

V milijonih let razvoja na Zemlji se je narava razcvetela v milijone različnih smeri – prav toliko pa je različnih možnosti za preživetje ptic. Da bi te možnosti lahko izkoristile, so se morale telesno ali z načinom življenja spremeniti v milijone različnih oblik in se naučiti milijone različnih navad. Tako najdemo danes med skoraj 10.000 še živimi vrstami ptic zelo različne primerke.

Največja neleteča ptica je noj (*Struthio camelus*). V višino meri do 2,5 metra, tehta prek 150 kg. V resnici ni nobena skrivnost, zakaj živi prav v Afriki. Sredi brezmejnih, odprtih savan, z malo drevesi, na katere bi lahko pobegnil, je veliko telo dobra obramba pred plenilci, ki jih tam ne manjka – celo tako dobra, da se je noj lahko odrekel eni najbolj razširjenih tehnik obrambe med pticami, begu s pomočjo leta. Niso pa noji največje ptice, kar jih je kdaj hodilo po našem planetu. Ta čast pripada moam, izumrlim pticam Nove Zelandije. Po ostankih okostij strokovnjaki ocenjujejo, da je največja moa (*Dinornis giganteus*) presegala težo 200 kg. V nasprotju z noji pa te ptice niso živele v odprti pokrajini, ampak v gozdovih. S svojo velikostjo so kljubovale eni sami nevarnosti tistega časa in prostora – prav tako že izumrlemu velikemu novozeleskemu orlu, ki je tehtal prek 13 kg (kar je več, kot je teža beloglavega jastre-

ba), razpon peruti pa je imel okoli 3 m. Velikost pa moe vendarle ni rešila pred izumrtjem – prav nasprotno. Ko so Novo Zelandijo pred okoli 600 leti naselili ljudje, so bila prav velika telesa neletečih ptic pomemben vir hrane zanje. Prej kot v 100 letih so vse iztrebili. Lep primer, kako lahko novo naseljena vrsta čez noč spremeni pravila, ki so se vzpostavljala na nekem območju dolga tisočletja.

Za največjo letečo ptico je več kandidatov, primat je namreč odvisen od tega, ali

velikost merimo s kilogrami ali centimetri. Po prvi različici je s svojimi 21 kilogrami na prvem mestu velika droplja (*Otis tarda*), ki s panonskih ravnih včasih prileti tudi k nam. Po drugi različici je največji klateški albatros (*Diomedea exulans*) z razponom peruti prek 3,5 metra. Albatros velja tudi za ptico, ki najdlje čas skrbi za potomce. Edino jajce, ki ga izvalji samica, partnerja valita 85 dni, izvaljeni mladič zapusti gnezdo po devetih mesecih, v starševski oskrbi pa je še dolgo po tem, ko že leta po zraku. Zaradi tako dol-

foto: Damijan Denac

Poleg izvrstnega teka je nojevo (*Struthio camelus*) obrambno vedenje tudi izjemno močna brca, ki je za plenilca lahko pogubna.

foto: MME - BirdLife Hungary

Naša najtežja (21 kilogramov) leteča ptica velika droplja (*Otis tarda*) je žal svetovno ogrožena. Ena najpomembnejših populacij gnezdi na sosednjem Madžarskem.

gega gnezditvenega obdobja klateški albatrosi gnezdiijo le vsako drugo leto.

Naj ptic je seveda še veliko, saj je skoraj vsaka vrsta v nečem »naj«. Če ne v obliki ali izmeri, pa v barvi ali kakšni izmed navad. Veliko naših »naj« podatkov pa tudi ni dokončnih, saj nas narava prese- neča iz dneva v dan. Najmanjša poznana ptica je sršenji kolibri (*Mellisuga helenae*). Tehta le 2 grama, v dolžino pa meri okoli 5 cm, pa še to v veliki meri zaradi dolgega kljuna. Kolibriji so tudi ptice z največjo frekvenco utripa kril. Z natančnimi kamerami so izmerili, da v sekundi zamahnejo do 90-krat. Najdaljšo selitve- no pot ima polarna čigra (*Sterna paradi- sea*). Z gnezdišč na severnih obalah Evrope, Grenlandije in Amerike te čigre vsako leto preletijo razdaljo do Antarktike in nazaj, kar je okroglih 40.000 km. Ker živijo tudi 20 let in več, pomeni, da v življenju preletijo nekajkrat- no razdaljo do lune. Mali labod (*Cygnus columbianus*) velja za ptico z največ pere- si. Našteli so jih kar 25.216, medtem ko so jih pri rubinastem kolibriju (*Achilochus colubris*) našli le 940. Ta komaj 3 g težki ptiček je verjetno tudi najmanjši selivec, ki se redno seli prek Mehiškega zaliva. Grahasti plešec (*Gyps rueppellii*) je vrsta, ki nosi višinski rekord; na višini 11.274 metrov je trčil s potni- škim letalom. Največjo hitrost v zraku so

namerili sokolu selcu (*Falco peregrinus*). Med napadom na plen se je spuščal s hi- trostjo 188 km/h.

Najtežji pa je gotovo izbor vrste z naj navadami. Čeprav so naj navade, tako kot naj telesne značilnosti, zgolj posledica prilagajanj za lažje preživetje, tu pravil za izpostavljanje favoritov ni. Tako si ptico z naj navadami lahko izbere vsak po svojem okusu. Sam nepreklicno stavim na cesar- ske pingvine (*Aptenodytes forstery*). Živijo

na najbolj južnem koncu našega planeta, na obalah in v morjih okoli Antarktike. Prehranjujejo se z ribami in sipami, ki jih lovijo v globinah nekaj 100 m, kar je med pticami že samo po sebi svojevrsten rekord. Njihova naj navada pa je povezana z gnezdenjem. Ko se na Antarktiki prične južna zima, samica leže maja ali junija eno samo jajce. Dolžnost valjenja takoj s prvim dnevom prevzame samec. Ker gnez- da nima, si jajce naloži na narti in ga po- krije s kožno gubo. Samica medtem odide na lov, od koder se ne vrne nekaj tednov. Samec, bolje rečeno samci, saj se jih v kolonije zbere po več tisoč, medtem potr- pežljivo čakajo na njihovo vrnitev in pri tem kljubujejo temperaturam, ki se spusti- jo do -60°C , in vetrovom, ki dosežejo do 180 km/h - da ne omenim drugih, z naše- ga stališča precej turbobnih razmer v oko- lju, saj na Antarktiki noč pozimi traja več kot 20 ur. V septembru, nekaj tednov po tem, ko so se samice vrnile z lova, se izva- lijo mladiči. Na južno polarno kapico se takrat počasi že plazi poletje - dan se po- daljša, temperature se dvignejo. Gotovo bi bilo valjenje jajc v takšnih razmerah precej manj stresno za pingvine, a tega si žal ne morejo privoščiti. Obdobje, ko ptice (velja tudi za druge živali) potrebu- jejo največ hrane, je čas, ko imajo mladi- če. Takrat morajo naložiti hrano za sebe in za ves naraščaj. In če želijo cesarski pingvini ujeti to obdobje, morajo jajca va- liti v času najnižjih temperatur, kar jih lahko izmerimo na našem planetu.

foto: Luka Božič

Grahasti plešec (*Gyps rueppellii*) je vrsta z višinskim rekordom; na višini 11.274 metrov je trčil s potniškim letalom.

Kormoran (*Phalacrocorax carbo*) z ožjega izbora na 7. fotografskem natečaju
»Svoboden kot ptica«. foto: Andrej Tavčar

JANUAR

1	če
2	pe
3	so
4	ne
5	po
6	to
7	sr <small>MB Matjaž Kerček: Indija in Nepal</small>
8	če <small>LJ Matjaž Kerček: Indija in Nepal</small>
9	pe
10	so
11	ne
12	po
13	to
14	sr
15	če <small>Stetje Mokažev: koordinira Luka Božič</small>
16	pe <small>Stetje Mokažev: koordinira Luka Božič</small>
17	so <small>Zimsko stetje vadnih plov (koordinira Vojko Havlicek in Luka Božič)</small>
18	ne <small>Zimsko stetje vadnih plov (koordinira Vojko Havlicek in Luka Božič)</small>
19	po
20	to <small>CEL Jure Galic: Buševci na Poltonju</small>
21	sr
22	če <small>CER Leon Kebe: Notranjski razjipi park</small>
23	pe
24	so
25	ne
26	po
27	to
28	sr
29	če
30	pe
31	so

FEBRUAR

1	ne
2	po
3	to
4	sr <small>MB Ziga Lrtok Remec: Velike Skurli</small>
5	če <small>LJ Ai Vrhovec: Kozarča v Sloveniji</small>
6	pe
7	so <small>Škocjanski zaton (vodi Brane Kurej)</small>
8	ne
9	po
10	to <small>RAD Boštjan Sunina: Vetrne elektrarne</small>
11	sr
12	če <small>KP Boštjan Sunina: Vetrne elektrarne</small>
13	pe
14	so
15	ne
16	po
17	to <small>CEL Ivo A. Božič: Močvirja Slovenije in plove</small>
18	sr <small>Izdelovanje gnezdnihic (Ljubljana) (koordinira Vojko Havlicek)</small>
19	če <small>CER Miro Perušek: Travniki s sadovnjaki (Izdelovanje gnezdnihic (Ljubljana) (koordinira Vojko Havlicek)</small>
20	pe <small>Izdelovanje gnezdnihic (Ljubljana) (koordinira Vojko Havlicek)</small>
21	so
22	ne
23	po
24	to
25	sr
26	če
27	pe
28	so
29	ne

MAREC

1	po
2	to
3	sr <small>MB Franc Hraško: Slovenske Gorice</small>
4	če <small>LJ Miha Podgorar: Diaporna fotografija</small>
5	pe
6	so
7	ne
8	po
9	to
10	sr
11	če <small>KP Kajetan Kravos: Dožalni rezervat ob izlivu Soče</small>
12	pe
13	so
14	ne
15	po
16	to <small>CEL Luka Božič: IBA območja v Sloveniji</small>
17	sr
18	če <small>CER Slavko Polak: Blake – območje SAC</small>
19	pe
20	so
21	ne
22	po
23	to
24	sr
25	če
26	pe
27	so <small>SKUPSCINA DOPPS</small>
28	ne <small>zadrževalnik Mladence (vodi Dejan Boudjan)</small>
29	po
30	to
31	sr

APRIL

1	če <small>LJ Borut Mozetič in Natasa Salaja: Škocjanski zaton</small>
2	pe
3	so
4	ne <small>Ljubljansko borge (vodi Nina Ačuš in Eva Vukelič)</small>
5	po
6	to
7	sr <small>MB Eva Vukelič: Tukarice pri nas</small>
8	če <small>KP Luka Božič: Predlozi za območja SPA</small>
9	pe
10	so <small>Kubinski gozd (vodi Anžej Hudoklin, Hrvoje Oršanič in Martin Pustoslavšek)</small>
11	ne
12	po
13	to <small>RAD Tomaž Mihelič: Kocanoge kure</small>
14	sr
15	če <small>CER Slavko Polak: Poročje Nanošice – območje SPA</small>
16	pe
17	so <small>Breguljska (koordinira Boris Kočesar)</small>
18	ne
19	po
20	to <small>CEL Vojko Havlicek: Društvo ljubljanske sekoje DOPPS</small>
21	sr
22	če
23	pe
24	so <small>Docenje Ledniskozga jezera (koordinira Slavko Polak)</small>
25	ne
26	po
27	to <small>Benkova jezera (Dane Serec in Brane Kurej)</small>
28	sr
29	če
30	pe

MAJ

1 so
2 ne
3 po
4 to
5 sr <small>MB Dominik Hombek, Veliki shakoper</small>
6 če <small>LJ Nina Aless, Prida na Borju</small>
7 pe
8 so
9 ne <small>Murska Sotca vodi Zvezko Salamuro</small>
10 po
11 to
12 sr
13 če
14 pe
15 so
16 ne
17 po
18 to
19 sr
20 če
21 pe
22 so
23 ne <small>izlet na "tekoparsko ozemlje" vodi Slavko Poljan</small>
24 po
25 to
26 sr
27 če
28 pe
29 so
30 ne
31 po

JUNIJ

1 to
2 sr
3 če
4 pe
5 so <small>Crex night (koordinira Slavko Poljan)</small>
6 ne
7 po
8 to
9 sr
10 če
11 pe
12 so <small>Subotni izletita Andrej in Jernej Fijoli</small>
13 ne
14 po
15 to
16 sr
17 če
18 pe
19 so
20 ne
21 po
22 to
23 sr
24 če
25 pe
26 so
27 ne
28 po
29 to
30 sr

PROGRAM DOPPS-a

januar – junij 2004

Podrobne informacije so v reviji na straneh 25 in 26.

PREDAVANJA

- MB:** Pedagoška fakulteta Maribor,
Koroška cesta 160, Maribor
Predavalnica: bo posebej označena
Termin: praviloma vsako prvo sredo v mesecu
čas: ob 18. uri
- LJ:** Grand hotel Union,
Miklošičeva 1, Ljubljana
Predavalnica: Rdeči salon
Termin: praviloma vsak prvi četrtek v mesecu
čas: ob 19. uri
- KP:** Palača Tarsia, sedež Primorskih novic,
Ulica OF 12, Koper
čas: ob 18. uri
- CER:** Knjižnica Jožeta Udoviča,
Partizanska cesta 22, Cerknica
čas: ob 19. uri
- CE:** Zavod za zdravstveno varstvo Celje,
Ipavčeva ulica 18, Celje
Termin: tretji torek v mesecu
čas: ob 18. uri
- RAD:** Knjižnica Tomaža Antona Linhartarja,
Gorenjska cesta 27, Radovljica
čas: ob 19.30 uri

IZLETI

AKCIJE

DOPPS

BirdLife INTERNATIONAL

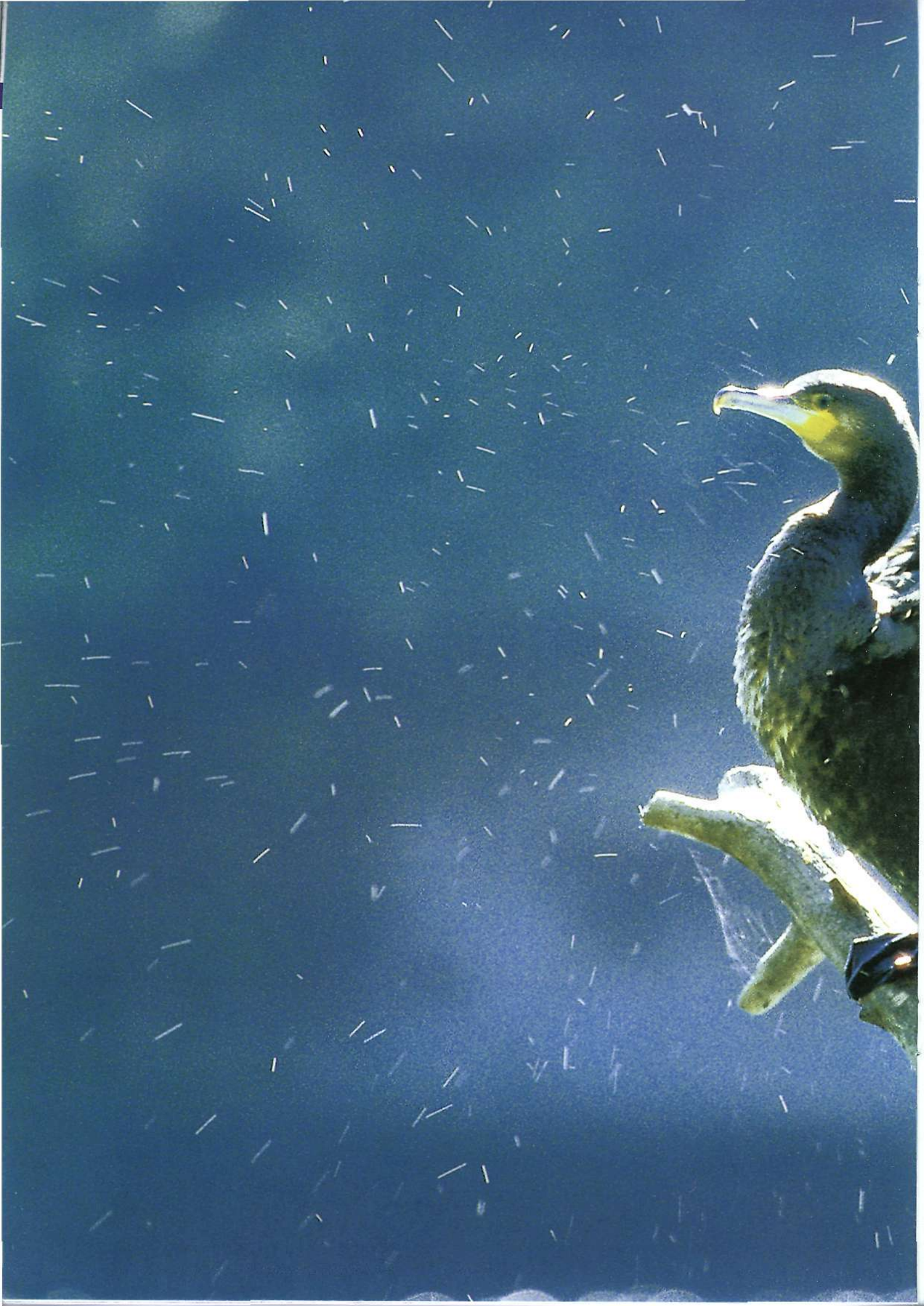
glavni sponzor DOPPS

ZVEZDA PRIJATELJEV NARAVE SLOVENIJE
WWW.MORITELUSI

GRAND HOTEL UNION D.O.
Dobruška 1, Ljubljana, Slovenija

Program DOPPS-a januar – junij 2004

PREDAVANJA

Kraj: Pedagoška fakulteta Maribor, Koroška cesta 160, Maribor

Predavalnica bo posebej označena

Termin: praviloma vsako prvo sredo v mesecu

Čas: ob 18. uri

• 7. januar 2004

Matjaž Kerček: Indija in Nepal

Indija je bila od nekdaj dežela čudes. To ostaja še danes. Zaradi kulture, zgodovine in narave. Tokrat je Indijo in Nepal obiskal Matjaž, ki nam ju bo skušal približati v vsej lepoti ob odličnih diapozitivih.

• 4. februar 2004

Žiga Iztok Remec: Veliki škurh

Po doslej zbranih podatkih gnezdi v Sloveniji le 8 parov te izjemne ptice. Na vprašanji, kaj jih ogroža in kakšno je upanje zanje v prihodnje, nam bo odgovoril absolvent biologije, ki se raziskovalno ukvarja s to ptico.

• 3. marec 2004

Franc Bračko: Slovenske Gorice

Slovenske Gorice so mozaična kulturna krajina, ki skriva prenekatero ogroženo vrsto ptice. Skrite koticke Slovenskih Goric in bogat svet ptic nam bo predstavil eden najboljših poznavalcev tega območja, Franc Bračko.

• 7. april 2004

Eva Vukelič: Tukulice pri nas

Tukulice so dokaj skrivnostna in slabo raziskana skupina ptic. Po zaslugi raziskav v preteklih letih je naše znanje o njih v Sloveniji nekoliko boljše. Spoznali bomo zanimivosti iz življenja tukalic in njihovo razširjenost pri nas.

• 5. maj 2004

Dominik Bombek: Veliki srakoper

Z velikimi srakoperji se pri nas srečamo v glavnem pozimi, ko tukaj prezimujejo. Z ekologijo in razširjenostjo te zanimive ptice nas bo seznanil Dominik, ki se raziskovalno ukvarja s to vrsto.

Kraj: Grand hotel Union, Miklošičeva 1, Ljubljana, v rdečem salonu

Termin: praviloma vsak prvi četrtek v mesecu

Čas: ob 19. uri

• 8. januar 2004

Matjaž Kerček: Indija in Nepal

Indija je bila od nekdaj dežela čudes. To ostaja še danes. Zaradi kulture, zgodovine in narave. Tokrat je Indijo in Nepal obiskal Matjaž, ki nam ju bo skušal približati v vsej lepoti ob odličnih diapozitivih.

• 5. februar 2004

Al Vrezec: Kozača v Sloveniji

Dober poznavalec kozače v Sloveniji nam bo predstavil svoja zanimiva spoznanja o ekologiji ene naših največjih sov. Predavanje posebej priporočamo vsem tistim, ki se zanimajo za sove in strokovno ornitološko delo hkrati.

• 4. marec 2004

Miha Podlogar: Digitalna fotografija

Digitalna fotografija čedalje bolj izpodriva klasično. O prednostih in slabostih digitalne fotografije v primerjavi s klasično nas bo poučil fotograf, ki ima z obema precej izkušenj.

• 1. april 2004

Borut Mozetič in Nataša Šalaja: Škocjanski zatok - oaza na pragu Kopra

Na predavanju se boste seznanili z novostmi na projektu Škocjanski zatok. Na kratko bomo obnovili tudi zgodovino nastanka in uničevanja Škocjanskega zatoka ter naravovarstvena prizadevanja za njegovo ohranitev.

• 6. maj 2004

Nina Aleš: Priba na Ljubljanskem barju

Ali je populacija pribe na Ljubljanskem barju res pred zlomom? Kako uspešno se je priba prilagodila intenzivnemu kmetijstvu? Na ta in podobna vprašanja nam bo odgovorila absolventka študija biologije, ki za diplomsko delo raziskuje pribo na Ljubljanskem barju.

Kraj: Zavod za zdravstveno varstvo Celje,

Ipavčeva ulica 18, Celje

Termin: tretji torek v mesecu

Čas: ob 18. uri

• 20. januar 2004

Jure Gulič: Ovrednotenje življenjskega okolja ruševca na Pohorju

Dober poznavalec ruševca v Sloveniji, ki vrsto preučuje že več let, nas bo seznanil z rezultati svojega diplomskega dela. Predstavil nam bo tudi naravovarstveno problematiko, povezano z ruševci na Pohorju.

• 17. februar 2004

Ivo A. Božič: Močvirja Slovenije in njihov pomen za ptice

Močvirja spadajo med najbolj ogrožene ekosisteme povsod po svetu, ne le v Sloveniji. Njihovo uničevanje je mnoge vrste ptic pripeljalo na sam rob izumrtja. Ivo A. Božič, starosta slovenskih ornitologov, nam bo ob video posnetkih prikazal, da močvirja niso le pomemben, temveč tudi čudovit svet.

• 16. marec 2004

Luka Božič: Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji (IBA)

Katera območja v Sloveniji so mednarodnega pomena za varstvo ptic? Imamo jih 25, pred-

stavil pa nam jih bo Luka Božič, avtor knjige Mednarodno pomembna območja za ptice 2.

• 20. april 2004

Vojko Havliček: Predstavitve dela ljubljanske sekcije DOPPS

V zadnjem času je ljubljanska sekcija začela vnovič delovati, predvsem s konkretnimi naravovarstvenimi projekti in izobraževanjem. Uspešno uresničene akcije in zamisli za praktično varstvo ptic bo predstavil Vojko Havliček, ki je organiziral marsikatero izmed njih. Predstavitve dela bo priložnost za izmenjavo izkušenj in idej.

Kraj: Palača Tarsia, sedež Primorskih novic,

Ulica OF 12, Koper

Čas: ob 18. uri

• 12. februar 2004

Boštjan Surina: Vetrne elektrarne

Postavitev vetrnih elektrarn je trenutno ena najbolj aktualnih naravovarstvenih tem. Potreba po zmanjšanju emisij toplogrednih plinov in vse večje povpraševanje po električni energiji se izključujeta z ohranjanjem občutljivih naravnih okolij. Ali res ne moremo doseči obojega?

• 11. marec 2004

Kajetan Kravos: Deželni rezervat ob izlivu Soče

Soča, ena najlepših slovenskih rek, je tudi na svojem izlivu v Italiji ustvarila svet svojevrstne lepote. Od leta 1996 je območje zavarovano kot Deželni naravni rezervat. Več o rastlinskem in živalskem svetu, renaturaciji in možnostih obiska vam bo predstavil Kajetan Kravos z biološke postaje rezervata.

• 8. april 2004

Luka Božič: Predlogi za območja SPA

Številčnost in pestrost ptic sta lastnosti, na kateri smo v Sloveniji lahko upravičeno ponosni. Na predavanju boste spoznali območja, ki so prav zaradi varstva ptic predlagana za zaščito v okviru evropske mreže Natura 2000.

Kraj: knjižnica Jožeta Udoviča, Partizanska cesta 22, Cerknica

Čas: ob 19. uri

• 22. januar 2004

Leon Kebe: Notranjski regijski park je ustanovljen

Nedavno je bil sprejet odlok o Notranjskem regijskem parku, ki obsega celotno območje občine Cerknica. Eden izmed njegovih ciljev je varovanje in ohranjanje naravnih vrednot. O tem, kako mislijo ta cilj tudi uresničiti, pa na predavanju.

Program DOPPS-a januar – junij 2004

• 19. februar 2004

Miro Perušek: Travnški sadovnjaki in ptice
 Že nekaj visokodebelnih sadnih dreves, ki so bogato obrodila, je v starih časih za družino lahko pomenilo nekakšno premostitev pomanjkanja hrane v zimskem času. Nič manjši ni njihov pomen v živalskem svetu. Prav o tem bomo slišali veliko zanimivega.

• 18. marec 2004

Slavko Polak: Bloke – območje SAC
 Bloke bi s svojo slikovitostjo očarale celo ravnodušnega opazovalca. Vijugajoča Bloščica po mokrotnih travnikih ustvarja niz izjemnih habitatov, ki so predmet varstva v Evropi. Na predavanju boste izvedeli več o tem območju in upanju za njegovo varstvo.

• 15. april 2004

Slavko Polak: Porečje Nanošičice – območje SPA
 Porečje Nanošičice je mednarodno pomembno območje za ptice. Poleg kosca je pomembno gnezdišče prepelice, repaljščice in srpične trstnice. Predavanje je priložnost, da se s tem biserom slovenske naravne dediščine podrobneje seznanite.

Kraj: Knjižnica Tomaža Antona Linhart, Gorenjska cesta 27, Radovljica
 Čas: ob 19.30 uri

• 10. februar 2004

Boštjan Surina: Vetrne elektrarne
 Gradnja vetrnih elektrarn je trenutno ena najbolj aktualnih naravovarstvenih tem. Potreba po zmanjšanju toplogrednih plinov in vse večje povpraševanje po električni energiji se izključujeta z ohranjanjem občutljivih naravnih okolij. Ali res ne moremo doseči obojega?

• 13. april 2004

Tomaž Mihelič: Koconoge kure
 V družino koconogih kur sodijo gozdni jereb, belka, ruševac in divji petelin. Celotno družino nam bo predstavil izvrstni poznavalec te skupine, Tomaž Mihelič.

IZLETI

Vse dodatne informacije o izletih dobite v pisarni društva na telefonu 01 544 12 30 ali pri vodji izleta.

• 7. februar 2004 (sobota)

Brane Koren: Škočjanski zatok
 Pozimi je Škočjanski zatok zanimiv predvsem zaradi prezimujočih ptic. Morda bomo slišali celo svilnico, ki poje tudi pozimi. Zbor bo ob 9. uri pred bazo AMZS na Bertoški bonifiki.

• 28. marec 2004 (nedelja)

Dejan Bordjan: vodni zadrževalnik Medvedce pri Pragerskem
 Vodni zadrževalnik Medvedce je pravi magnet za ptice, bržkone tudi zato, ker je celotno območje nekakšno »ozko grlo« za seleče se ptice. Pričakovana vrsta je ribji orel, že večkrat pa smo v tem času na Medvedcah opazovali redkega velikega klinkača. Zbor je ob 8. uri pred železniško postajo Pragersko.

• 4. april 2004 (nedelja)

Eva Vukelič in Nina Aleš: Ljubljansko barje
 Barje nam posebno v času poplav pokaže povsem drugačno podobo, kot jo ima sicer. Jate ptic, ki jih komaj utegnemo prešteti, takrat izkoristijo izredno ponudbo hrane. Takrat je obisk Barja res nepozabno doživetje. Zbor ob 8. uri na avtobusni postaji Log pri Brezovici.

• 10. april 2004 (sobota)

Andrej Hudoklin, Mojmir Pustoslemšek & Hrvoje Oršanič: Krakovski gozd
 Ogledali si bomo fascinantni nižinski poplavni hrastov gozd. Izlet bo poslastica za ljubitelje detlov, z malo sreče pa bomo opazovali črno štokrlo in malega klinkača. Zbor je na parkirišču pri gostilni Žolnir v Kostanjevici ob 8. uri. Priporočljivi škornji!

• 27. april 2004 (torek)

Dare Šere in Branko Koren: Cerknjsko jezero
 Tradicionalni izlet na Cerknjsko jezero je vedno prijeten družabni dogodek in dobra priložnost za opazovanje ptic na pomladanski selitvi. Slabo vreme ponavadi obeta najzanimivejši teren! Zbor bo ob 8. uri na parkirišču nekdanjega gostišča Ciril.

• 9. maj 2004 (nedelja)

Željko Šalamun: Murska šuma
 Murska šuma, eden redkih ohranjenih nižinski hrastovih sestojev v Sloveniji, je območje, ki ga morate spoznati, še posebno, če še niste opazovali belovratega muharja v njegovem tipičnem habitatu. Druge vrste naj ostanejo presenečenje. Zbor ob 7.30 na parkirišču pred trgovino Špar v Lendavi.

• 23. maj 2004 (nedelja)

Slavko Polak: Ornitološki izlet po »Nikogaršnji zemlji«
 Ogledali si bomo košček suhih kraških travnikov in goličav s slegurji, kupčarji, rjavimi cipami in hribskimi škrjanci prav na mestu, kjer je bil posnet film »Na nikogaršnji zemlji«. Dobimo se ob 8. uri pred gostilno »Zala« v vasi Knežak pri Pivki.

• 12. junij 2004 (sobota)

Jernej Figelj in Andrej Figelj: Sabotin
 Nad Sočo pri Novi Gorici se bohoti Sabotin.

Z malo sreče bomo videli planinskega orla, slegurja in mnoge druge vrste. Priporočljivi so planinski čevlji in vsaj malo kondicije. Zbor ob 7. uri na parkirišču pred mostom v Solkanu.

AKCIJE

Vse dodatne informacije dobite v pisarni društva na telefonu 01 544 12 30 ali pri koordinatorju akcije.

• 15.-16. januar 2004:

Štetje mokožev (koordinator: Luka Božič, prijave: luka.bozic@dopps-drustvo.si)
 Naslednje leto bomo ponovili zanimivo akcijo štetja mokožev. Podatki bodo uporabni tudi za zimsko štetje vodnih ptic, saj mokože popisujemo po posebni metodi.

• 17.-18. januar 2004:

Zimsko štetje vodnih ptic (IWC) (koordinatorja: Vojko Havliček in Luka Božič)
 Največji hkratni popis v Sloveniji vsako leto nestrpnost pričakujemo.

• 18.-20. februar 2004:

Izdelovanje gnezdilnic (koordinira Vojko Havliček, prijave: 041 661 035)
 Podobno kot je potekala akcija izdelovanja krmilnic za ptice, bo februarja potekala akcija izdelovanja gnezdilnic. Vabljeni vsi, ki se želite naučiti kaj več o gnezdilnicah in jo tudi sami izdelati. Za material bo poskrbljeno.

• 17. april 2004:

Čiščenje sten za breguljko na Dravi (koordinira Boris Kočevar, prijave in informacije v pisarni DOPPS)
 Tradicionalno čiščenje sten za breguljko vsako leto opravimo skupaj s hrvaškimi naravovarstveniki. Če želite z lastnimi rokami prispevati k ohranjanju breguljke, se boste akcije gotovo udeležili.

• 24. april 2004:

Čiščenje Cerknjskega jezera (koordinira Slavko Polak, prijave in informacije v pisarni DOPPS)
 V akciji ob dnevu Zemlje bomo pobirali odpadke in poskrbeli za čistejšo podobo Cerknjskega jezera.

• 5. junij 2004:

Crex night (koordinira Slavko Polak, prijave in informacije v pisarni)
 Za varstvo svetovno ogroženega kosca je ključnega pomena natančno spremljanje populacije. Kosce lahko preštujemo le v skupni akciji, ki poteka ponoči in je vedno nepozabno doživetje.

Januarsko štetje vodnih ptic (IWC) 2004

Vojko Havliček

Letos bo potekalo štetje vodnih ptic ob koncu tretjega tedna v januarju in ne drugega kot doslej. Šteli bomo v soboto 17. in nedeljo 18. januarja. Na nekaterih predelih je bilo v preteklosti štetje oteženo zaradi streljanja ptic. Popis se je časovno ujemal z zadnjim koncem tedna, ko je še dovoljen lov na mlakarico. Upamo, da bo potekalo štetje v novem terminu bolj mirno in varno.

Do letošnjega leta je Borut Štumberger odlično organiziral in vodil popise vodnih ptic ter skrbel za tekoče objavljane rezultate štetja. Letos je delo predal novima koordinatorjema, in sicer Luki Božiču in Vojku Havličku. Prvi bo skrbel za metodološki, drugi pa logistični del popisa. Borutu Štumbergerju se v imenu DOPPS-a iskreno zahvaljujem za epohalno in vzorno opravljeno delo, ki seveda terja nadaljevanje.

V SOBOTO 17. IN NEDELJO 18. JANUARJA 2004 ŠTEJEMO VODNE PTICE

Vodne površine so razdeljene v sedem števnih območij. Območja so razdeljena v odseke. Vsako števno območje ima svojega koordinatorja.

Letos ponovno štejemo tudi mokože. Če se želite udeležiti popisa, se obrnite na Luko Božiča (telefon 041 513 523, e-mail: luka.bozic@dopps-drustvo.si).

Foto: Franc Smolek

Zimsko štetje vodnih ptic sodi med najlepša ornitološka doživetja.

Štetje mokožev bo potekalo v četrtek 15. in petek 16. januarja 2004.

Zimsko štetje vodnih ptic je velik mednarodni projekt. Vljudno vas prosim, da se mu pridružite tudi letos. Vsem, ki dvomite o svojem znanju glede prepoznavanja vodnih ptic, priporočam, da se prvo leto pridružite iskušenim popisovalcem. Z njihovo pomočjo boste utrdili in preverili znanje ter nabrali novih izkušenj. Naslednje leto boste popisovali že samostojno. Pridružite se največji akciji opazovanja ptic v Sloveniji.

Z lokalnimi koordinatorji se dogovorite za svoj odsek oz. za udeležbo popisa z iskušenim ornitologom. Za dodatne informacije pokličete na telefon 041 661 035 (Vojko Havliček) ali pišite na rolling@siol.net. Na vprašanja v zvezi z metodo popisovanja ali determinacijo ptic pa vam bo odgovarjal Luka Božič (041 513-523), e-mail: luka.bozic@dopps-drustvo.si

Navodila in napotke s popisnimi listi in zemljevide z vrisanimi odseki bomo vsem popisovalcem poslali po pošti.

Naslovi lokalnih koordinatorjev za posamezna števna območja ali njihove dele

- za števno območje **Obale**:
 - Borut Rubinič, 041 703-282, (večerne ure), e-mail: rubinic@siol.net
- za števno območje **Notranjske in Primorske**:
 - Kraška polja: Leon Kebe 031 655-933, e-mail: leon.kebe@guest.arnes.si
 - Soča s pritoki: Andrej Figelj, 031 874-289, e-mail: andrej.figelj@dopps-drustvo.si in Jernej Figelj, 041 358-816
- za števno območje **zgornje Save**:
 - Sava D. in B. od izvira do Naklega: Tomaž Mihelič, 031 438-545, e-mail: tomaz.mihelic@dopps-drustvo.si
 - Sava od Naklega do Litije: Katarina Denac, 01 2563988
- e-mail: katarina.senegacnik@guest.arnes.si
- Ljubljana: Boža Majstorovič, 031 877244, e-mail: boza@szd-kmeckiglas.si
- za števno območje **spodnje Save**:
 - Krka od izvira do Novega mesta: Andrej Hudoklin, 07 3931540 (dopoldne), e-mail: andrej.hudoklin@guest.arnes.si
 - Krka od Novega mesta navzdol: Jože Pečnik, 07 3022232 (po 18. uri) e-mail: joze.pecnik@guest.arnes.si
 - Sava od Zidanega mosta navzdol: Dušan Klenovšek, 041 593-929, e-mail: dusan.klenovsek@guest.arnes.si
- Kolpa do Vinice: Mirko Perušek, 01 8363234 (okoli 19. ure), e-mail: mirko.perusek@zgs.gov.si
- za števno območje **Savinje**:
 - Jezera in akumulacije: Denis Vengust, 041 504-109, 03 5871040, (okoli 19. ure) e-mail: denis.vengust@email.si
 - Savinja: Zdravko Podhraški, 041 204319, 03 5815391, 041 204-319 e-mail: tamara.podhraski@guest.arnes.si
- za števno območje **Drave in Mure**:
 - Matjaž Kerček: 02 7960531, 041 318 164 e-mail: danilo.kercek@siol.net

EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC (EUROPEAN BIRDWATCH 2003)

poročilo

Damijan Denac

BirdLife
INTERNATIONAL
EUROPEAN
BIRDWATCH
4 - 5 October 2003

Največje opazovanje ptic v Evropi je organiziral BirdLife International z nacionalnimi partnerji, glavni namen dogodka pa je bil dvig zavesti za varstvo ptic in njihovih habitatov. Tudi letošnji Evropski dan opazovanja ptic je bil uspešen: 76.000 ljudi je 4. in 5. oktobra opazovalo 1,25 milijona ptic v 30 evropskih državah. Za širšo javnost je bilo organiziranih čez 870 dogodkov. Podatke so zbrali v organizaciji *Lëtzebuenger Natur- a Vulleschutzliga* LNVK, ki je luksemburški partner organizacije BirdLife. Povsod po Evropi so na izletih opazovali močno selitev ptic, najpogosteje opazovane vrste so bile ščinkavec, mlakarica in škorec.

V Sloveniji gre letošnji slabši obisk izetov v primerjavi s prejšnjimi leti pripisati predvsem deževnemu vremenu. Kljub temu smo opravili vse načrtovane aktivnosti, postavili smo 2 stojnici in organizirali 8 ornitoloških izletov, ki se jih je udeležilo 146 ljudi.

Prav posebej se zahvaljujemo vsem prostovoljcem, ki so vodili izlete in poskrbeli, da so bili obiskovalci stojnic dobro informirani. Prostovoljci so bili: **Katarina Aleš, Tomaž Berce, Dejan Bordjan, Dare Fekonja, Dušan Klenovšek, Branko Koren, Borut Pittner, Alen Ploj, Matjaž Premzl, Borut Rubinič, Primož Sedminek, Janez Senegačnik, Jakob Smole, Željko Šalamun, Rok Tuš in Eva Vukelič.**

foto: Tatjana Koren

“Najpomembnejši” del ornitološkega izleta. Tudi letos je bilo največ ptic opazovanih na zadrževalniku Medvedce.

Izlet/stojnica	Št. udeležencev/ obiskovalcev	Št. opazovanih ptic	Zanimive vrste
Maribor (stojnica)	20	-	-
Celje (stojnica)	50	-	-
Tomačevski prod, Sava	5	400	postovka, vodomec, dolgorepka
Ledavsko jezero	6	1000	raca žličarica, sivka, mlakarica
Cerkniško jezero	19	250	velika bela čaplja, kupčar, trstni strnad
glinikopi goriških opekarn	3	150	svilnica, vriskarica, plašica, prosnik
vodni zadrževalnik Medvedce	14	3000	kostanjevka, belorepec, rjavi lunj, veliki srakoper
Ljubljansko barje	20	100	žvižgavka, siva pevka, grivar, rumeni strnad
Sava, Brežice	6	400	črna žolna, žvižgavka, velika bela čaplja, črnovrati ponirek
Škocjanski zatok	3	250	veliki škurh, zelenonogi martinec, raca žličarica
SKUPAJ	146	5550	

Popisi, popisi, popisi

Tomaz Mihelič

Člani društva še nikoli nismo popisovali ptic v takšnem obsegu, kot smo jih v zadnjih dveh letih: od zimskega štetja vodnih ptic, ki še vedno ostaja najbolj obiskana društvena akcija, do monitoringa klasifikacijskih vrst na predlaganih območjih SPA, popisov na območjih, predvidenih za postavitev vetrnih elektrarn, in popisovanja za Novi ornitološki atlas gnezdil. Veliko popisov tudi organizira in opravi peščica društvenih zanesenjakov. Njim gre zasluga, da vsako leto preštujemo bele štorke, sokole selce, navadne čigre, velike skovike, velike uharice, velike srakoperje itd.

In kako poteka delo pri atlasu? Popisi so razdeljeni v dva sklopa. Tisto »klasično« delo opravljajo popisovalci posamič, v izbranih kvadratih, poleg tega pa tradicionalno vsako leto podrobneje obdelamo določeno območje na skupinskem popisu. Slednje je vedno prijeten in družaben dogodek, kjer ne manjka priložnosti za krepitev stikov med člani. Letos smo skupinsko popisali velik del Krasa, lani pa celotno Belo krajino. Za prihodnje leto organiziramo skupinski popis na Koroškem, ki je ornitološko tako rekoč »bela lisa«.

V zadnjih dveh sezonah nas je ptice za atlas na različne načine popisovalo kar 80! Pomemben je vsak prispevek, od tistih, ki ste sporočili posamezne zapise redkih vrst, do zavzetih tetradnih popisovalcev, udeležencev skupinskih popisov, mentorjev in pripravnikov.

In koliko smo do sedaj popisali? Obdelali smo tretjino države, kar pomeni, da ob dosedanem tempu za popis preostale Slovenije potrebujemo še štiri sezone. Razveseljivo je, da naša popisovalska moč narašča. Vsaj štirje so letos tako izpopolnili znanje oglašanja ptic, da bodo naslednje leto samostojni tetradni popisovalci. Čestitamo!

Ornitološke zanimivosti? Tudi letos jih je bilo kar nekaj. Odgovorimo lahko na primer na vprašanje razširjenosti hribskega

škrjanca. Kot kaže, na Krasu dosegajo bistveno višje gnezditvene gostote, kot na primer na Goričkem, obenem pa je tam tudi veliko površin, ki so zaradi zaraščanja ostale brez njih. Te s pridom izkorišča podhujka, ki je na Krasu razširjena in pogosta vrsta.

Ob koncu se iskreno in prisrčno zahvaljujem vsem, ki ste prispevali k našemu skupnemu projektu. Brez vas bi bil tudi najskromnejši cilj nedosegljiv, in prav vaš trud daje društvu moč in učinkovitost, s tem pa pomembno prispeva k uresničevanju našega poslanstva, ki je varstvo ptic in njihovih habitatov.

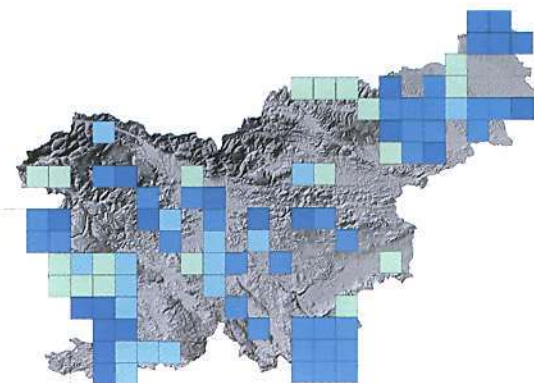
Dosedanji sodelavci atlasa:

Nina Aleš, Tilen Basle, Nadja Baucon, Tanja Benko, Tomaž Berce, Andrej Bibič, Primož Bizjan, Dominik Bombek, Dejan Bordjan, Luka Božič, Franc Bračko, Damijan Denac, Bojana Fajdiga, Dare Fekonja, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Marjan Gobec, Vojko Havliček, Andrej Hudoklin, Alenka Ivačič, Stanko Jamnikar, Tomaž Jančar, Matjaž Kerček, Tone Kladnik, Aleš Klemenčič, Dušan Klenovšek, Primož Kmecl, Urša Koce, Domen Kocuvan, Ivan Kogovšek, Branko Koren, Milan Kosi, Igor Kovše, Peter Krečič, Nada Labus, Bogdan Lipovšek, Maja Marčič, Cvetka Marhold, Marko Masterl, Barbara Mihelič, Tomaž Mihelič, Klemen Mlinarič, Petra Mohar, Borut Mozetič, Marjan Natek, Mateja Nose, Hrvoje Oršanič, Jožef Osredkar, Franjo Pasarič, Maja Pavlin, Mirko Perušek, Živa Pipan, Alen Ploj, Zdravko Podhraški, Slavko Polak, Anja Prah, Matjaž Premzl, Žiga Remec, Tomaž Remžgar, Aljaž Rijavec, Primož Sedminek, Jakob Smole, Jošt Stergaršek, Boštjan Surina, Nataša Šalaja, Željko Šalamun, Erik Šinigoj, Andrej Šober, Friderik Štruc, Borut Štumberger, Rudolf Tekavčič, Aleš Tomažič, Tomi Trilar, Peter Trontelj, Rok Tuš, Al Vrezec, Eva Vukelič, Valerija Zakšek, Darko Zdešar in Miha Žnidaršič.

Foto: Tomaz Mihelič

Štetje mnogih vrst ptic zahteva uporabo posebnih metod pri katerih se uporablja teleskop.

Karta: Tomaz Mihelič

V okviru popisovanja za NOAG obdelani kvadrati. Temno modro – povsem obdelani, svetlo modro – delno obdelani, turkizna – popis vrstne sestave.

Hranjenje ptic pozimi

Damijan Denac, Tomaž Mihelič

Pravilno hranjenje ptic bo v veselje nam in v korist pticam.

Pozimi, ko pritisne mraz, se nekatere ptice same približajo človekovim naseljem. Če jim ponudimo primerno hrano, bodo prišle prav na naš vrt. To je verjetno glavni razlog, da je zimsko hranjenje ptic postalo tako priljubljeno. Verjetno ni lažjega načina, da si ptice od blizu ogledamo in spoznamo. Pred začetkom hranjenja pa se ne moremo izogniti vprašanju, ali je to sploh potrebno.

Hranjenje prinaša veliko dobrega. Zagotovo je to najenostavnejša možnost za opazovanje ptic in eden izmed načinov za razvoj odnosa med pticami in nami. Hranjenje je pomembno za ptice navadno le v močno degradiranem, spremenjenem okolju. Takšno okolje so na primer naselja, kjer so ptice izgubile veliko naravnih možnosti za prehranjevanje. Ena izmed pomembnih sestavin tega okolja so bili svojčas kupi gnoja, v katerih so našle veliko travniških semen. Spremembe v kmetijstvu so povzročile, da so danes ti kupi gnoja za ptice tako rekoč prazni, postali pa so tudi izjemno redki.

Hranjenje ptic lahko ima tudi negativne učinke, pri čemer so grožnje predvsem možnost prenosa bolezni in zajedalcev

ter težave s presnovo zaradi neprimerne količine in sestave hrane. Tem negativnim učinkom se lahko izognemo, če ptice primerno hranimo.

Najprimernejši način hranjenja ptic je naraven. To pomeni, da namesto krmilnice na svojem vrtu posadimo primerne plodonosne drevesne in grmovne vrste (šipek, robida, malina, črni trn, glog, mo-

Postavitve krmilnice je zelo pomembna. Pomembna ni le možnost, da jih dobro opazujemo, marveč tudi njihova varnost. Krmilnica naj ne bo dostopna mačkam.

kovec, brek, skorš, črni bezeg, rdeči in rumeni dren, jerebika, dobrovita, ognjeni trn, bršljan, divja trta itd.). Jeseni pustimo tudi nekaj grozdja na brajdah in sadja na drevesih, ki jih bodo obiskali kosi, lahko pa celo brinovke in carar. Edina težava tega načina je v tem, da moramo na ptice misliti več let vnaprej in da veliko ljudi nima možnosti urediti okolice svojega bivališča.

V tem primeru se zatečemo h klasičnemu hranjenju ptic, s ptičjo krmilnico.

Kakšna naj bo krmilnica in kam jo postavimo

Najboljše so lesene, dovolj velike krmilnice z lastno streho, ali pa kar preprost pladenj, postavljen na suho mesto. Idealno je, če je hrana pticam dostopna iz vseh smeri.

Krmilnico postavimo tako, da bomo ptice v njej lahko najbolje opazovali, na vrt, teraso, balkon... Krmilnica bo neprimerno bolj obiskana, če bo postavljena v bližino kritja, to je v ali ob krošnjo drevesa ali grma, idealno najmanj 1,5 m nad tlemi.

Pomembno je, da opremimo tudi okno, skozi katero opazujemo ptice. Idealno je, če na okno nalepimo tančico (svetlo prosojno zaveso), ki bo omogočila, da ptic ne bomo plašili našim sunkovitim gibom navkljub. Da preprečimo morebitne trke ptic s steklom, lahko nanj kaj nalepimo ali narišemo. Vseeno kaj, zato pri tem izkoristimo domišljijo otrok.

Kako hranimo

Hraniti lahko začnemo že pozno jeseni, vsekakor pa, ko je v naravi sklenjena snežna odeja in so nočne temperature okrog -5° C. Hranimo redno, vsak dan do večje trajnejše otoplitve. S količino ne pretiravamo (največ do 1/2 litra semen na dan). Krmilnico moramo redno pregledovati in čistiti, saj se v njej naberejo ostanki hrane (lupine semen ...) in iztrebki, ki so lahko vzrok za bolezni (salmone-loza) in pogin ptic.

AKCIJE

foto: Tomaž Mihelič

Za zrnojede ptice (ščinkavec, čížek, dlesk, poljski in domači vrabec, velika sinica, plavček, brglez, veliki detel, turška grlica...) je najlaže kupiti že pripravljeno hrano. To je lahko mešanica sončničnih semen, prosa in semen konoplje. Najbolj univerzalna hrana so sončnična semena. Pticam lahko nastavimo tudi bukov žir, ki smo ga nabrali jeseni, ali bučna semena. Velikemu detlu lahko nastavimo tudi cele orehe in lešnike. Najbolje je, če jih postavimo kar na tla ob drevesu.

Drozgom in taščici nastavimo sadje (jabolka – večkrat kot zmrznejo, boljša so), ovsene kosmiče ali rozine. Te vrste imajo tudi zelo rade plodove jerebike, rumenega dreva, črnega trna, gloga in mokovca, ki jih lahko jeseni nabereemo in posušimo.

Pri hranjenju ne pozabimo na talno krmišče. Hrana naj bodo tako sončnična semena (za ščinkavce), kot sadje (za kose, taščice itd.).

S čim hranimo

Pri tem velja osnovno pravilo, da hranimo samo s pičo, ki je pticam dostopna

tudi v naravi. Z ostanki hrane ptic ne hranimo, posebej ne s takšno, ki je bila soljena in kuhana.

TOMAČEVSKI PROD – poročilo z ornitološkega izleta

Katarina Aleš

foto: Miro Perušek

Veliki detel (*Dendrocopos major*) je bolj ali manj teritorialen, zato tudi pozimi prepri med temi pticami niso redkost.

V hladnem jutru 8. februarja 2003 se nas je v Tomačevem zbralo 11 navdušenih ornitologov. Še preden smo se z zbirnega mesta odpeljali k izhodiščni točki izleta, smo na bližnjem topolu opazili skobca s plenom v krempljih. Zemlja okoli nas je še globoko počivala pod debelo snežno odejo. Ob cesti so se na zlatih rozgah gugali trije kalinji samci, malo naprej pa je na vršičku vrbe sedela pinoža.

Pešpot ob reki Savi na tem delu še ponuja pogled na naravne bregove in brzice, občasno na prodnate nanose. Drugod so z regulacijo ukrotili in omejili samosvojo reko. Rastje je grmovnato, povečini vrbovje. Kmalu smo zagledali prve vodne ptice – mlakarice. V celem dnevu smo jih našteali blizu 70. Kot vse race so v tem času tudi mlakarice v svatovskem perju in samci so si že osvojili vsak svojo samico. Razen v paritvenem obdobju so mlakarice običajno v skupinah, v katerih več samcev spremlja eno samico. Zdaj pa so v parih čepele na bregu ali pa mirno plavale na varnejšo razdaljo stran od nas. Malo naprej smo opazili sivo čapljo, ki je nepremično stala v vodi, ko pa smo se ji približali, je odletela in nam namenila svoj vrščeci pozdrav. Pravo predstavo so nam uprizorili trije veliki detli. Na drevesu poleg nas so se podili dva samca in samica. Očitno je bilo, da en samec poskuša odgnati drugega, in ob tem je svojo grožnjo stopnjeval še s klicji. Čeprav smo bili

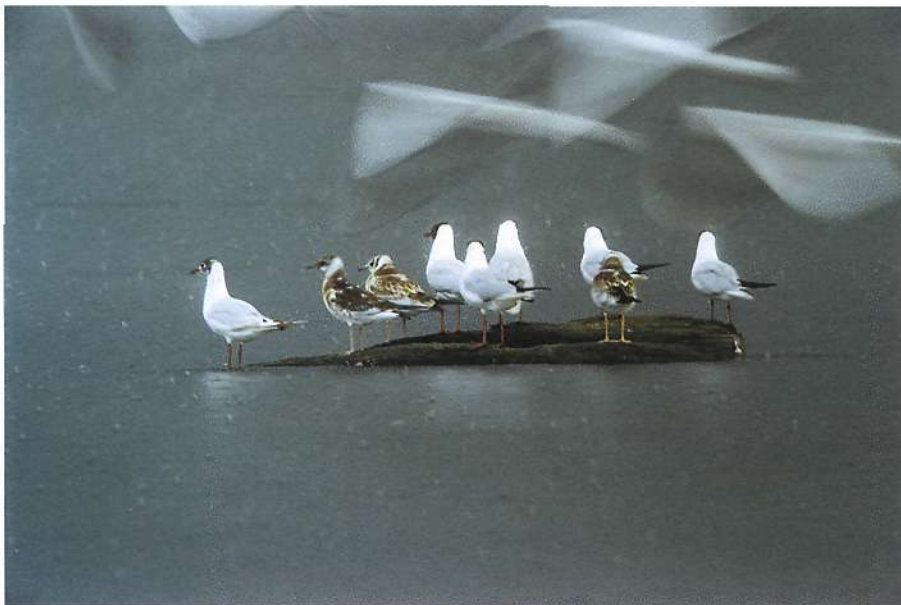
velika skupina, se za nas niso niti najmanj menili. Na enem od samecev smo opazili obroček in iz njega razbrali, da je bil obročkan v Sloveniji.

Prišli smo do večjega, s prodom pokritega otoka. Tam so med sivimi vranami tekale kavke, v vodi pa je stala še ena siva čaplja. Nato smo počasi zaokrožili našo pot. Nazaj grede smo v vodi opazili še dve samici velikega žagarja. Preletelo nas je nekaj kormoranov v svoji značilni klinasti formaciji, z osebki, ki so imeli svatovsko belo perje ob licih in na repu, pa mladostnimi in enoletnimi. Preden smo se poslovili, sta nam zapela še velika sinica in plavček. Dopoldne je minilo, kot bi trenil, topli avto in čaj pa sta hitro odtalila premražene prste na rokah in na nogah.

foto: Katarina Denac
Zimski detajl.

7. fotografski natečaj »Svoboden kot ptica«

odločitve žirije

Druga nagrada • Peter Osrajnik, Slovenj Gradec • rečni galeb (*Larus ridibundus*)

Ožji izbor • Marko Trebušak, Medvode • labod grbec (*Cygnus olor*)

Žirija je pregledala 518 prispelih del 34 avtorjev iz Slovenije in 23 iz tujine. Večina izmed njih so bili diapozitivi v maloslikovnem formatu, nekaj pa je bilo tudi prispevkov v digitalni obliki. Za slednje bi bilo v prihodnje dobro postaviti pogoje, da jih spremljajo odtisi ustrezne kvalitete. Splošno opažanje ob letošnjih prispevkih je, da se fotografija pomika iz strogo ornitološkega gledanja k bolj arti-

stični upodobitvi ptic in njihovega vedenja. Žirija je bila v dokajšnji dilemi, kateri vrsti dati prednost, tako da je končna odločitev nekakšno ravnovesje med obema pristopoma. Natečaj je seveda anonimen, pa vendar je končni ožji izbor pokazal, da so nekateri avtorji toliko boljši od drugih, da si priborijo mesto na vrhu kar z nekaj svojimi deli. Drugače povedano, selekcija ožjega izbora je bila

hitra, odločitev o samih nagradah pa dokaj težavna. Zdi se, da je končni izbor ponudil toliko med seboj enakovrednih posnetkov, da bi bili rezultati lahko tudi drugačni, a bi jih kljub temu dobili isti avtorji. Vsekakor prijetna dilema za žirijo, ki je tokrat omahovala med niansami in ne, kot se tolikokrat zgodi, med tem, kdo nagrado sploh zasluži. Takih prispevkov si torej vsi še želimo.

V kategoriji A - Ptice slovenskih mokrišč smo podelili prvo nagrado Andreju Tavčarju s Koroške Bele za posnetek sive čaplje (slika je na naslovnici), drugo pa Petru Osrajniku iz Slovenj Gradca za upodobitev rečnega galeba. Prvonagrajeni avtor je dobil prvo nagrado že lansko leto. V ožji izbor pa sta bila poleg Andreja Tavčarja uvrščena še Marko Trebušak in Tomaž Mihelič.

V kategoriji B - Vodne ptice je prevladala tuja konkurenca. Roberto Bartoloni iz okolice Benetk je očitno izjemen avtor. Ob prvonagrajeni fotografiji jate gosi je imel v ožjem izboru še pet del, morda pa bi tja sodila prav vsa, ki jih je poslal. Tudi drugonagrajeni, prav tako Italijan, Renato Fano iz Peschiere Borromeo, je očaral z »zgodbo« čopastih črnic v odsevu čolnov v pristanišču. V ožji izbor se je poleg Roberta Bartolonija uvrstil še Mati Kose iz Estonije.

Letošnji natečaj lahko torej označimo za uspešnega ne samo zaradi izredno kvalitetnih del, marveč predvsem zato, ker je nakazal določene premike v tej zvrsti fotografije. Ali so ti dokončni ali zgolj naključni, pa bodo pokazala naslednja leta.

A. Ptice slovenskih mokrišč

- 1 Prva nagrada • Andrej Tavčar, Jesenice • siva čaplja (*Ardea cinerea*)
- 2 Druga nagrada • Peter Osrajnik, Slovenj Gradec • rečni galeb (*Larus ridibundus*)

7. FOTOGRAFSKI NATEČAJ »SVOBODEN KOT PTICA«

Prva nagrada • Roberto Bartoloni, Dona di Piave, Italija • jata gosi (*Anser sp.*)Druga nagrada • Renato Fano, Peschiera Borromeo, Italija • čopasta črnica (*Aythya fuligula*)Ožji izbor • Mati Kose, Parnumaa, Estonija • labod pevec (*Cygnus cygnus*)

- 3 Ožji izbor • Marko Trebušak, Medvode • labod grbec (*Cygnus olor*)
- 4 Ožji izbor • Andrej Tavčar, Jesenice • kormoran (*Phalacrocorax carbo*)
- 5 Ožji izbor • Tomaž Mihelič, Grosuplje • mokož (*Rallus aquaticus*)
- 6 Bojan Radin, Ljubljana • rumenonogi galeb (*Larus cachinnans*)
- 7 Peter Osrajnik, Slovenj Gradec • siva čapja (*Ardea cinerea*)
- 8 Milan Vogrin, Hajdina • tatarska žvižgavka (*Netta rufina*)
- 9 Peter Osrajnik, Slovenj Gradec • labod grbec (*Cygnus olor*)

B. Vodne ptice

- 1 Prva nagrada • Roberto Bartoloni, Dona di Piave, Italija • jata gosi (*Anser sp.*)
- 2 Druga nagrada • Renato Fano, Peschiera Borromeo, Italija • čopasta črnica (*Aythya fuligula*)
- 3 Ožji izbor • Roberto Bartoloni, Dona di Piave, Italija • siva gos (*Anser anser*)
- 4 Ožji izbor • Roberto Bartoloni, Dona di Piave, Italija • gosi (*Aser sp.*)
- 5 Ožji izbor • Mati Kose, Parnumaa, Estonija • labod pevec (*Cygnus cygnus*)
- 6 Roberto Bartoloni, Dona di Piave, Italija • velika bela čaplja (*Egretta alba*)
- 7 Roberto Bartoloni, Dona di Piave, Italija • siva gos (*Anser anser*)
- 8 Poul Rieb, Vaerloese, Danska • močvirski martinec (*Tringa glareola*)
- 9 Roberto Bartoloni, Dona di Piave, Italija • liska (*Fulica atra*)
- 10 Renato Fano, Peschiera Borromeo, Italija • liska (*Fulica atra*)
- 11 Mati Kose, Parnumaa, Estonija • jata nad horizontom

Nova knjižica »Krajinski park Središče ob Dravi«

Damijan Denac

Lovska družina Središče je julija 2003 v nakladi 2000 izvodov izdala knjižico „Krajinski park Središče ob Dravi“. Knjižica obsega 27 strani formata 21 × 21 cm, v celoti je barvna, natisnjena na kakovostnem papirju. Namenjena je poljudni predstavitvi območja predlaganega Krajinskega parka Središče ob Dravi, ki bralcem Sveta ptic ne more biti neznano,

saj smo ga podrobneje predstavili v drugi letošnji številki. Avtor besedila, Boris Kočever, se je predstavitve območja lotil sistematično. Že v Uvodu nas seznanja z dejstvom, da je po postavitvi hidroelektrarne Varaždin v stari strugi Drave od prvotnih 100 m³/s pretoka ostalo le borih 8 m³/s. V čase izpiranja zlata in flosarstva na Dravi nas popelje Preteklost, ki ji sledita Geografski oris in Krajinska podoba. Z naravno dediščino območja se seznanimo postopno. Besedilo je razdeljeno v poglavja: Rastlinski svet, Ribe, Dvoživke, Plazilci, Žuželke, Ptice, Sesalci in Lovstvo. Kjer so na voljo, avtor podaja zgodovinske podatke, ki nam slikajo skoraj nepredstavljivo nekdanje tukajšnje naravno bogastvo. Trenutno stanje je prikazano s konkretnimi podatki varstveno pomembnih vrst favne in flore, ki utemeljujejo pomen območja v današnjem času in prostoru. Vsakemu poglavju skoraj praviloma sledi stran fotografij, ki nam svet ob Dravi približa in vtisne v spomin. In ker je knjižica

namenjena ljudem, ki živijo na predlaganem območju parka (prejelo jo je vseh 700 gospodinjstev v krajevni skupnosti Središče, vse osnovne šole Občine Ormož, ribiške družine idr.), je takšen pristop gotovo pravilen. Knjižica navdušuje, prikazuje lepote naravne dediščine in vpliva na vrednote ljudi, ki jo berejo. Slednje je morda njeno še posebej pomembno poslanstvo, saj ji bo, vrženi v okolje splošne politične nenaklonjenosti parku (le-ta namreč obljubam navkljub še vedno ni razglašen), nemara uspel ta tako želeni in potrebni naravovarstveni premik. Vsaka energija, vložena za doseg tega cilja, ne glede na to, iz vrst katere organizacije prihaja, si upravičeno zasluži pozitivno kritiko. Ta knjižica si jo brez dvoma zasluži predvsem s svojim poslanstvom, zato v vsebini ne bomo pikolovsko iskali napak, ampak jo bomo pohvalili in vsem, ki so pri njenem nastanku sodelovali, čestitali za izid.

Notranjski regijski park

Leon Kebe

foto: Valentin Schein

Temni oblaki "brezvladja" na Cerknishkem jezeru bodo postali preteklost. Pravilno predeljevanje in usklajevanje različnih interesov morata biti tukaj v službi varstva narave.

»Brez skromnosti trdim, da je ta zgodba Cerknishkega jezera velik čudež narave, in lahko se upravičeno in brez vsakršne pristranosti uvršča med največje čudeže narave.« je zapisal Janez Vajkard Valvasor 15. aprila 1686 v pismu tajniku Kraljevega društva v Angliji. Na podlagi opisa Cerknishkega jezera je J. V. Valvasor postal doslej edini slovenski član tega eminentnega združenja.

Od takrat je jezero že velikokrat presahnilo in se ponovno napolnilo z vodo. Postajalo je vedno bolj poznano in zanimivo širšemu krogu ljudi. Jezero in njegova okolica pa nista vzbujala le raziskovalnih želja, temveč tudi gospodarske. Pobude o zavarovanju Cerknishkega jezera so sledile tistim o njegovem izkoriščanju. Prve so se porajale že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Notranjski regijski park je nastal kot odgovor lokalne

NOTRANJSKI REGIJSKI PARK

skupnosti na delo države na tem področju. Občinski svet občine Cerknica je na svoji seji dne 23.07.2002 sprejel odlok o Notranjskem regijskem parku, ki obsega celotno območje občine Cerknica. Iz parka so izvzeta naselja in industrijske cone. Celotna površina parka znaša 210 kvadratnih kilometrov. Ustanovljen je bil z namenom, da se ohranijo, varujejo in raziskujejo naravne in kulturne vrednote območja. Namen parka je tudi ohranjanje etnoloških in arhitekturnih značilnosti ter kulturne krajine.

Znotraj parka so opredeljena naslednja varstvena območja:

1. območje travnišč in mokrišč, ki obsega območje Cerkniškega jezera,
2. območje strnjjenih gozdov, ki zajema dva kompleksa gozdov, in sicer osrednji del Javornikov in Menišijo,
3. naravni rezervati: Zadnji kraj, Dujice, Osredki, Levišča in Vranja jama,
4. naravni spomeniki: Rakov Škočjan, Iška in Zala, Križna jama ter Zelške jame.

Konec letošnjega leta je ustanovitelj parka registriral javni zavod, ki je zadolžen za upravljanje Notranjskega regijskega parka. Svoje prostore imamo v središču Cerknice v enem izmed obeh še ohranjenih protiturških Taborov. Najprej nas čaka priprava upravljalkega načrta, v katerem bomo natančneje opredelili cilje in iz njih izhajajoče naloge. V začetku leta 2004 bomo v okviru projekta »Zagotavljanje dolgoročnega varstva kosca v Sloveniji«, ki ga izvaja DOPPS s finančno pomočjo Evropske unije, začel odkupovati zemljišča, pomembna za to ogroženo ptico. Tam bo treba zagotoviti tudi ustrezno gospodarjenje, ki ga kosec potrebuje. Čaka nas torej veliko dela z lokalnim prebivalstvom in s kmetijskimi službami. K sodelovanju nameravamo priključiti tudi šole, ki delujejo v parku in v sosednjih občinah.

Za konec naj vas še povabim, da si naš park ogledate od blizu. Vsi ljubitelji narave in ptic boste tam gotovo očarani in jezero se vam bo kot že mnogim pred vami vtisnilo v spomin kot čudovito in nepozabno doživetje. Če vas tudi zanima, kaj delamo, ali pa bi se nam kot prostovoljci s svojim znanjem in delom radi pridružili, ste lepo vabljeni. Pokličete nas lahko ob delavnikih na telefon 031 655 993. Veseli bomo novih predlogov!

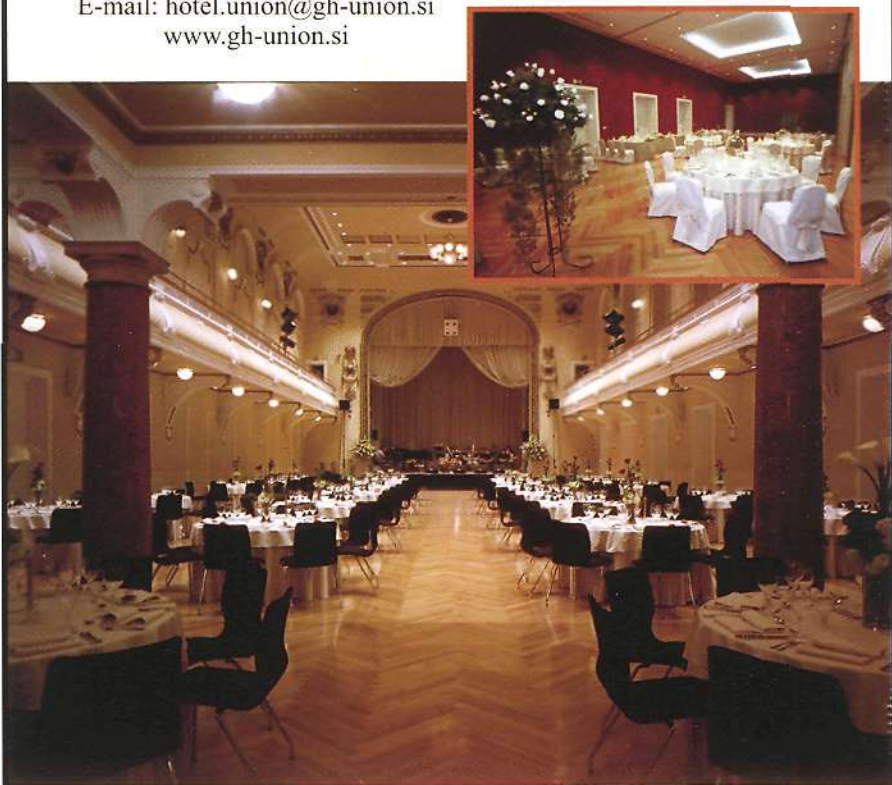

Foto: Valentin Schein

V Sloveniji redki močvirski svišč (*Gentiana pneumonanthe*) ima na Cerkniškem jezeru bogato rastišče.

GRAND HOTEL UNION

Miklošičeva 1, 1000 Ljubljana
Tel: 01 308 1270, faks: 01 308 1015
E-mail: hotel.union@gh-union.si
www.gh-union.si

ORGANIZIRAMO :

Poročne obrede in slavnostne večerje,
sprejeme, gala večerje, obletnice (30 - 300 oseb)
Zabavni in kulturni program

Naj najlepši trenutki ostanejo v najlepšem spominu

VTISI Z ORNITOLOŠKEGA KONGRESA

Internationales Symposium Dornbirn 2003

Al Vrezec

foto: Davorin Tome

Prof. dr. Claus König, pisec knjige o sovah sveta, in avtor tega prispevka med strokovno debato.

Med 23. in 26.10.2003 je v mestu Dornbirn nedaleč od Bodenskega jezera v Avstriji potekalo 4. srečanje evropskih strokovnjakov za sove. Na kongresih strokovnjaki iz različnih dežel predstavijo svoje izsledke v obliki predavanj ali posterjev. Tokratnega kongresa smo se s prispevki udeležili tudi trije Slovenci, dr. Davorin Tome z malo uharico *Asio otus*, Tomaž Mihelič z veliko uharico *Bubo bubo* in Al Vrezec s kozačo *Strix uralensis*. Sicer je bilo s prispevki na kongresu, ki so se ga udeležili strokovnjaki iz 16 držav, zaobjetih kar 11 vrst evropskih sov, videli pa smo tudi kratek film o redki južnoameriški vrsti skovika *Otus hoyi*, ki ga je posnel in predstavil prof. dr. Claus König, ki je sovo tudi odkril in leta 1989 opisal kot novo vrsto za znanost. Povzetki vseh prispevkov so bili objavljeni v posebni knjižici, ki jo je dobil vsak udeleženec. Ti pomagajo slušateljem slediti kongresnemu programu, raziskovalno-idejni duh pa s povzetki živi tudi po kongresu.

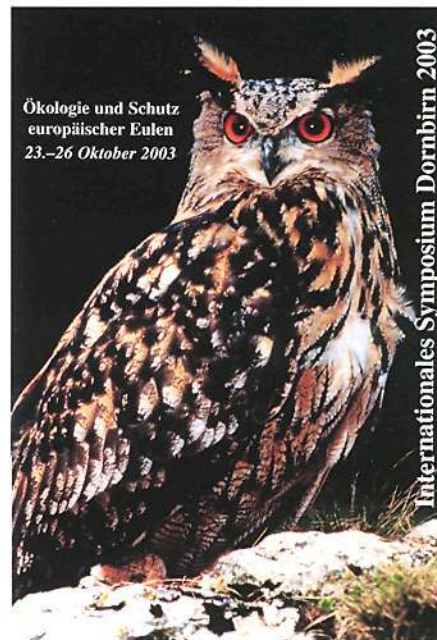
Tokratni mednarodni kongres se je časovno ujemal z 19. nemškim nacionalnim kongresom za sove, tako da je bilo navzočih tudi precej amaterskih, vendar znanja željnih ornitologov. Nekateri so imeli tudi svoje prispevke in nekaj jih je predstavilo zares izvrstne rezultate. Kongresi so priložnost za druženje sorodno mislečih strokovnjakov in drugih ljubiteljev. V žgočih debatah in razpravah se rodijo mnoge

nove zamisli, projekti ali rešitve. Posebnost večjih kongresov so tudi eminentni gostje, velika imena evropske in svetovne ornitologije, ki so venomer zelo prodorni, znanja in zanosa polni ljudje. Dornbirnskega kongresa se je udeležilo kar nekaj takih mož, ki jih večinoma poznamo kot avtorje pomembnih del svetovne ornitološke literature: Urs N. Glutz von Blotzheim, avtor obsežne monografije o pticah Srednje Evrope; prof. dr. Claus König, pisec velike monografije o sovah sveta iz leta 1999 (*Owls of the World*), sedaj pa že končuje tudi novi CD z oglašalnji večine sovjih vrst sveta; prof. dr. Wolfgang Scherzinger je znan po reintrodukciji in študijah kozače v Bavarskem gozdu ter po nedavno izdani knjigi o sovah Evrope (*Eulen und Kauzen Europas*), ki jo je pisal v družbi dr. Theodorja Mebsa, avtorja mnogih knjig o ujedah in sovah Evrope; dr. Ortwin Schwerdtfeger, organizator kongresa in strokovnjak za koconogega čuka *Aegolius funereus*, in David Johnson, vodja velikega svetovnega projekta o sovah (*Global Owl Project*), ki je k sodelovanju pritegnil mnogo svetovno znanih strokovnjakov za sove. Več o tem projektu si lahko preberete na spletni stran www.owlpages.com.

Vsak kongres je sestavljen nekako iz treh ločenih aktivnosti: predavanj, predstavitev posterjev in osebnih razprav ter debat. Predavanja so združena v sklope, v katerih posamezni predavatelji predstavljajo svoje prispevke. Zaradi velike količine zanimivih del ima vsak predavatelj na voljo največ 15 minut in še dodatnih 5, namenjenih javni razpravi, torej vprašanjem iz publike. Vsak sklop vodi animator, navadno gre za vidnejšega strokovnjaka, ki skrbi, da predstavitve potekajo po predvidenem urniku, in vodi razpravo. Del kongresnega časa je namenjen predstavitvi posterjev, kjer si udeleženci ogledajo razobešene posterje in o podrobnostih sprašujejo avtorje. Seveda se ljudje med seboj večinoma ne poznajo, ali pa se poznajo zgolj po imenih, zato vsak udeleženec kongresa dobi ob prihodu napis s svojim imenom, ki ga potem nosi ves čas kongresa. To je pomembno pred-

vsem pri osebnih debatah med odmori in kosili, ko poteka živahna izmenjava strokovnih mnenj, raziskovalnih izkušenj, sklepanj sodelovanj, ali pa gre za povsem prijetne pogovore s starimi znanci. Vse to zelo produktivno ozračje pa buri raziskovalnega duha in željo po nadaljnjih spoznanjih iz življenja ptic, v našem primeru sov. Čeprav je glavni namen takih debat raziskovanje, brez varstva v današnjem svetu seveda ne gre. Obe dejavnosti gresta z roko v roki, kar je prof. König lepo povzel v misli: "Ne moremo varovati tistega, česar ne poznamo!" Znanje je zato seveda predpogoj za vsako varovanje in znanja na takih kongresih res ne manjka.

Za konec še misel o Sloveniji. Tudi nam bi prišel takšen kongres zelo prav, da si razvijemo ideje in misli v širših debatah, da strnemo znanje in izkušnje, ki smo si jih vsak posebej pridobili s pticami. Resnici na ljubo bi brez naših sov, štokelj, srakoperjev, rac, galebov, tukalic, kur, ujed, lastovk, penic, sokolov itd. res težko shajali. Dobra stran našega zanimanja in dela pa je, da lahko spoznanja, ki smo si jih nabrali s pticami, uporabimo spet njim v prid za njihovo varstvo in ohranitev, da nas bodo s svojim tostranskim bivanjem še naprej razveseljevale in bogatile.

Ökologie und Schutz
europäischer Eulen
23.-26. Oktober 2003

Internationales Symposium Dornbirn 2003

Še niste član DOPPS-a in bi to radi postali?

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS-BirdLife Slovenia) je ena največjih in najstarejših nevladnih naravovarstvenih organizacij v Sloveniji.

Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo ornitologije in sodelovanjem z drugimi naravovarstvenimi organizacijami.

Zakaj postati član DOPPS-a in kaj Vam to prinaša?

- S tem neposredno prispevate k povečanju družbene veljave varstva ptic in narave in k ohranjanju našega naravnega bogstva.
- Možnost vključevanja v ornitološke in naravovarstvene projekte ter akcije in dobra obveščenost na tem področju.
- Brezplačno udeležbo na številnih predavanjih in izletih.
- Prijetno druženje z drugimi ljubitelji ptic in narave.
- Redno brezplačno prejemanje revije Svet ptic, prve slovenske poljudne barvne revije o pticah.
- Vodilno slovensko ornitološko revijo *Acrocephalus* kot član DOPPS-a prejimate po simbolični ceni.

Dodatna pojasnila pri izpolnjevanju obrazca:

- 1 Dodiplomski študenti in brezposelne osebe naj priložijo kopijo potrdila o šolanju oz. brezposelnosti.
- 2 Donacijo lahko uveljavljate kot olajšavo pri napovedi dohodnine.
- 3 Plačilo članarine prek trajnega naloga je za zdaj mogoče, če imate tekoči račun odprt pri Novi ljubljanski banki, SKB banki, Novi KBM (razen za področje Nova Gorica) ali Banki Domžale. V primeru izbire takega načina plačevanja vam bomo poslali obrazec »Pooblastilo za odprtje trajnega naloga na tekočem računu«, na podlagi katerega bomo uredili vse potrebno za odprtje trajnega naloga in plačilo članarine. Vse, ki boste članarino plačevali s trajnikom, čaka tudi darilo: kapa ali majica z DOPPS-ovim znakom.
- 4 Vpišite ime in priimek člana, ki Vam je pomagal pri včlanitvi v DOPPS.
V skladu z zakonom o društvih mora ob včlanitvi mladoletne osebe, mlajše od 15 let, pristopno izjavo podpisati njegov zakoniti zastopnik.

Torej, če še niste član DOPPS-a in bi to radi postali, nam izpolnjeno in podpisano pristopno izjavo vrnite na naslov:
DOPPS, p.p. 2722, 1001 Ljubljana.

PRISTOPNA IZJAVA

za pridobitev članstva v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

Ime in priimek: _____ Naslov in pošta: _____

Datum rojstva: _____ Tel./GSM: _____ E-pošta: _____

Družinski člani: (vpišite ime, priimek in datum rojstva ter naslov, če se razlikuje od nosilca)

1. _____
2. _____
3. _____

Želim se včlaniti v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije in s tem podpirati prizadevanja za ohranitev naše narave in ptic. Izbiram naslednji tip članarine:

Tip članarine	z revijo <i>Acrocephalus</i>	brez revije <i>Acrocephalus</i>
1. POLNA (odrasli člani)	☐ 6.900 SIT	☐ 5.800 SIT
2. ZNIŽANA (mladi do 20. leta, dodiplomski študenti in brezposelni) ¹	☐ 4.600 SIT	☐ 3.800 SIT
3. DRUŽINSKA	☐ 8.100 SIT	☐ 6.900 SIT
4. PODPORNİ ČLANI	☐ 28.800 SIT ali več	

Dodatno število brezplačnih izvodov Sveta ptic za družinske člane (samo za tip članarine 3 in 4): _____

Dodatno število revije *Acrocephalus* po ceni 1.000 SIT za člane (samo za tip članarine 3 in 4): _____

DONACIJA ²: _____ SIT SKUPAJ ZA PLAČILO: _____ SIT

Način plačila: s položnico s trajnim nalogom na tekočem računu ³ (izberite darilo)

Darilo pri plačilu s trajnim nalogom: kapa majca (št. _____)

Včlanil me je ⁴: _____

Kraj in datum: _____, _____ . Podpis: _____

NOVA SODELAVKA V PISARNI DOPPS

Dejavnost društva postaja vse bolj razvejena. Čedalje več dejavnosti opravljamo v obliki zahtevnih naravovarstvenih projektov. Večji ko so projekti, več je skrbnega načrtovanja in zahtevnih priprav. Zato smo se na društvu odločili odpreti delovno mesto »ekonomist za razvoj projektov«.

Sredi oktobra smo na novo delovno mesto zaposlili Barbaro Vidmar, univerzitetno diplomirano ekonomistko. Barbara ima 9 let delovnih izkušenj v gospodarstvu.

Glavnina njenega dela bo torej povezana s projekti, npr: razvoj projektov (razčlenjevanje ter finančno, kadrovsko in terminsko načrtovanje), iskanje razpisov in financiranj, pridobivanje sredstev za projekte s prijavi na razpise doma in v tujini, svetovanje in izobraževanje projektne vodje o projektne delu itd.

Barbari želimo, da bi se med nami dobro počutila. Želimo ji obilo zadovoljstva pri delu in veliko delovnih uspehov. T.J.

foto: Tomaž Jančar

NA DOPPS-U POTREBUJEMO PISARNIŠKO POHIŠTVO!

Pred nami je velik in nestrno pričakovani korak. Iz pretesnih društvenih prostorov na Prvomajski 9 se bomo preselili v večje prostore na Tržaški 2 v Ljubljani. Selitev načrtujemo ob koncu decembra. Novi prostori so tudi prvi prostori društva, ki bodo v naši lasti. Kupili jih bomo na dolgoročni kredit. Naložba je bila nujna in logična posledica razvoja društva. Na DOPPSu smo se vselej trudili, da smo razpoložljiva sredstva uporabili kar najbolj učinkovito in preudarno za varstvo ptic in narave, kjer ni mesta za razkošje. Tudi zato bomo nove društvene prostore opremili s rabljenim pisarniškim pohištvo. Iskreno prosimo vse člane DOPPS-a in naše druge simpatizerje, da nam odstopijo rabljene kose pisarniškega pohištva, ki so še uporabni. Zaželeni so mize, stoli in različne omare oz. police. V kolikor nam lahko pomagate, pokličite prosim v pisarno na telefon 01 544 12 30 ali nam pišite na dopps@dopps-drustvo.si. Že sedaj se vam najlepše zahvaljujemo! D.D.

PREDLOG NOVEGA LOVSKEGA ZAKONA NI PRIJAZEN DO PTIC

V Društvu pozorno spremljamo pripravo novega predloga Zakona o divjadi in lovstvu. Ker smo prepričani, da so nekatera določila v novem predlogu zakona s stališča varovanja ptic nesprejemljiva, njihove posledice pa se bodo pokazale v poslabšanem varstvenem statusu ptic v Sloveniji, smo v Državni zbor skladno s postopkom sprejemanja zakona vložili svoje amandmaje. Ti se nanašajo na sporno uvrščanje vseh večjih vrst ptic med divjad, dodajanje novih vrst ptic med lovno divjad ter uvedbo pravne podlage, ki bi v Sloveniji prepovedovala lov s pomočjo šolanih ujed (sokolarjenje).

Predlog novega zakona je poleg trenutno lovnih vrst ptic (sraka, siva vrana, šoja, mlakarica, fazan in jerebica) predvidel tudi šest novih vrst: kanjo, ruševca, kozico, sloko, grivarja in krokarja. Da je predlog iz naravovarstvenega vidika popolnoma nesprejemljiv, verjetno ni treba posebej dokazovati, pa vendar je zanimiv podatek, da so kot lovne vrste predlagane celo ptice, ki jih ščiti evropska zakonodaja. Po Direktivi o pticah, ki jo bomo pri nas dolžni upoštevati v EU, bo v Sloveniji prepovedano streljanje kanje, ruševca in krokarja. Če poleg tega dodamo, da sta sloka in kozica v Sloveniji močno oz. celo kritično ogroženi

vrsti, je jasno, da priprava novega spiska vrst verjetno razen želje po streljanju nekaterih vrst ni upoštevala nič drugega.

Poleg tega smo mnenja, da je treba iz predloga zakona izbrisati vse druge nelovne vrste ptic, ki dejansko niso predmet lova. Samo tako bo mogoče preprečiti nadaljevanje nezakonitega pobijanja nekaterih vrst s strani ministrstva, pristojnega za divjad in lovstvo. T.M.

foto: Tomaž Mihelič

DOPPSOVO LETNO SREČANJE

Letošnje DOPPSovo jesensko letno srečanje je bilo tretje po vrsti in je trajalo od 17. do 19. oktobra. Tokrat smo se zbrali na Kozjanskem, pri Podsreškem gradu. Letna srečanja smo začeli z namenom, da se po naporni delovni sezoni zberemo zaposleni, prostovoljci in drugi člani, da se v prijetnem druženju utrdijo vezi in prijateljstva ter da v dobrem ozračju pokramljamo o društvu in o našem skupnem delu.

Zvečer smo imeli izjemno prijetno druženje v čarobnem ambientu srednjeveške grajske kuhinje Podsreškega gradu. Ob ognju odprtega kurišča smo modrovali in se zabavali pozno v noč. Sobotno dopoldne smo izkoristili za prijeten izlet v okolico gradu. Peš smo se odpravili na Osredke, zaselek samotnih kmetij na ovršju gozdnatega hribovja Orlice. Ti kraji slovijo po številnih, botanično zelo pestrih suhih travnikih.

Tu bi se rad toplo zahvalil vsem, ki so prispevali k uspešnemu društvenemu srečanju. Najprej gre iskrena zahvala g. Zidarju, direktorju Kozjanskega parka, ki nam je prijazno omogočil prostore za druženje in prenočišča v lovski koči LD Podsreda in v gradu. Andreju Figlju in Željku Šalamunu se zahva-

ljuje za dobro organizacijo srečanja. Pristrčna zahvala gre članicam, ki so nam kuhale okusne obroke: Urši Koce, Evi Vukelič, Valeriji Zakšek in Živi Pipan.

Posebej bi se rad zahvalil tudi vsem članom, ki ste se udeležili srečanja. Bilo nas je blizu 30 in skupaj smo ustvarili nadvse prijeten dogodek.

Jesenska letna srečanja so se očitno prijela. Navzoči smo se strinjali, da smo preživeli lep konec tedna, da so ta srečanja koristna in da se prihodnje leto spet dobimo. Vse člane DOPPS prisrčno vabim k čim številnejši udeležbi prihodnje leto. T.J.

foto: Tomaž Jančar

MED PLEZANJEM IN VARSTVOM PTIC

Med Planinsko zvezo Slovenije (PZS) in DOPPS-om je bil sklenjen pomemben dogovor glede varstva ptic, gnezdišč skalnih sten na Kraškem robu.

Tematika varstva ptic Kraškega roba je bila sprožena na pobudo Društva ob koncu devetdesetih let in kmalu dobila pravno podlago z odredbo ministra za okolje. Predpis, kjer so določene stene, v katerih je plezanje dovoljeno, delno ali popolnoma prepovedano, je naletel na neodobravanje PZS, kar je bil eden glavnih razlogov, da uredba lani ni bila podaljšana.

Kljub javno izraženi želji po plezanju v stenah, v katerih je uredba plezanje prepovedovala, in širjenju tovrstne dejavnosti po vsej Sloveniji, smo se sredi novembra s PZS dogovorili, da bodo na Kraškem robu lahko plezali samo v določenih stenah, posebej izvzete pa bodo tiste z najpomembnejšimi gnezdišči velike uharice. Velika uharica je bila izbrana kot ciljna vrsta, ker je ključna klasifikacijska vrsta za ta del predlaganega SPA območja. Zaradi njenih ekoloških potreb jo lahko uporabimo kot krovno vrsto tega območja, z varstvom katere učinkovito varujemo tudi druge tipične gnezdišče sten Kraškega roba (puščavec, planinski hudournik, skalni golob, kavka itd.). Poleg tega dogovora smo se uskladili tudi

glede nastajanja novih plezališč ter potrdili dogovor o predhodnem obveščanju društva s strani PZS o nastajanju novih plezališč povsod po Sloveniji. Dogovorili smo se tudi, da se čez tri leta ponovno sestanemo in pregledamo, kako se naši dogovori kažejo v stanju na terenu. Ti bodo, upamo, kmalu dobili tudi pravno podlago, saj smo jih s tem namenom posredovali Ministrstvu za okolje prostor in energijo. T.M.

foto: Tomaž Mihelič

CD NATURA 2000

Na DOPPS-u smo oktobra izdali CD »Natura 2000«. Gre za polurno predstavitev projekta Natura 2000, ki je nekakšna »živa« in izčrpnija nadgradnja spomladi izdane istoimenske zloženke. Pri izdelavi CD-ja je sodelovala samostojna novinarka Marjeta Keršič Svetel, vsem znana po oddajah Gore in ljudje. Za nastanek izdelka smo njeno znanje s področja medijske komunikacije združili z znanjem, pridobljenim v letih raziskovalnega, pedagoškega in naravovarstvenega dela na DOPPS-u. CD je kot didaktični pripomoček namenjen vsem, ki se aktivno ukvarjajo z varstvom narave in s promocijo projekta Natura 2000, bodisi v vladnem ali nevladnem segmentu. Predstavitve je namenjena odraslim in mladim, dijakom in učencem, da se poučijo o načinu varstva narave v Evropski uniji in naši naravni dediščini. Izdelavo CD-ja so finančno podprli: Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Mestna občina Ljubljana, Prirodoslovni muzej Slovenije in Urad vlade RS za informiranje. M.N.

PROJEKT PREDDELJEVANJA (CONACIJE) HABITATOV KLASIFIKACIJSKIH VRT PTIC ZNOTRAJ SPA OBMOČIJ

Znotraj predlaganih območij SPA živi veliko vrst ptic, ki jih ščiti Direktiva o varstvu ptic. Ker potrebujejo različna bivališča, je predeljevanje območij pomembna osnova za različne varstvene ukrepe. Po naročilu Ministrstva za okolje, prostor in energijo uresničujemo takšno predeljevanje območij SPA.

Cilj projekta je pripraviti conacijo na primeru območja Snežnik-Pivka. Za vsak del bodo našteje naravovarstveno pomembne vrste in predpisani varstveni ukrepi. Močvirni travniki in varstveno pomembne vrste na njih potrebujejo namreč povsem druge ukrepe kot npr. jelovo-bukovi gozdovi s svojimi vrstami, oboji pa se lahko pojavljajo znotraj istega območja SPA. T.M.

VETRNE ELEKTRARNE NA RAZKRIŽJU

Ko sem stal pod 50-metrsko vetrnico, eno od 42-ih v vetrnem polju sredi El Perdóna (Navarra, Španija - slika), katere 25-metrski kraki so se rahlo uviti ob bučanju močnega vetra vrteli z vso silo, so bili moji občutki mešani. Drži, da gre za trajnostno pridobivanje električne energije, ki jo vsi potrebujemo, a drži tudi to, da pobijajo ptice, nekje bolj, drugje manj. Na ekskurzijo ogleda vetrnih elektrarn v živo po Španiji, ki so jo organizirali v Elektro Primorski, smo bili povabljeni tudi na DOPPSu. In kaj smo videli? Ključni sta bili dve polji, že omenjeno vetrno polje El Perdón, ki leži na nižjem gričevju v bližini Pamplone, in polje Leiza-Beruete z 32 vetrnicami na nadmorski višini prek 1000 m. Obe je postavilo podjetje EHN in jih tudi upravlja. Enkratni obisk je seveda namenjen le vtisu, zatorej pikro komentiranje, ki sem ga slišal vsake toliko: „No, ali zdaj vidiš kakšnega mrtvega ptiča?“ ni bilo ravno primerno. Tukaj vetrnice ne postavljajo na območja SPA, prav tako se izogibajo območjem z drugim varstvenim statusom. Po njihovih podatkih je leta 2002 na 692 vetrnicah ubilo 88 večjih ptic, med njimi 76 beloglavih jastrebcev. Škoda, da nismo imeli možnosti dobiti informacij še od „opozicije“. Na izletu, ki je bil glede na njihovo večinsko udeležbo namenjen predstavnikom medijev, sem, kot že ničkolikokrat prej, doživel pojav „prepričanih novinarjev“, ki za-

verovani v svetost enostranskih informacij niso zmožni objektivno dojeti širšega problema. Takim je pač težko „dopovedati“, da predlaganih območij SPA v Sloveniji ni preveč, da je varstvo ptic naša evropska dolžnost in da vsepovsod kompromisi pač niso možni. D.D.

foto: arhiv EHN

PTIČJE KRMILNICE ZA OTROŠKE VRTCE

Tudi letos smo se lotili izdelovanja ptičjih krmilnic za otroške vrtce. Organizator je bil Vojko Havliček, ki je skupaj z Ivanom Kogovškom poskrbel za pripravo materiala, orodje, barvo in celo pogostitev. Delavnico nam je prijazno posodila Srednja šola tehniških strok Šiška (Litostrojska šola). Na račun skrbne priprave je bilo nadaljnega dela še za tri popoldneve. Že prvi dan smo uspešno sestavljali in barvali, tako da je bilo drugi dan treba sestaviti le še tri krmilnice in nadaljevati barvanje. Tretji dan se je nadaljevalo drugo barvanje krmilnic in nosilnih kolov. S tem je prvi del akcije uspešno zaključen. Še naprej bomo postavljali krmilnice in predavali po vrtcih. Skupaj je sodelovalo kar 32 »tesarjev« in »pleskarjev«, med njimi kar 6 cicibanov. Izdelali smo 20 velikih krmilnic po popravljenih lanskih načrtih in nosilne kole zanje ter vse tudi lepo pobarvali. Po lanskoletnih izkušnjah bo veselje malčkov ob opazovanju ptic na dvorišču vrteca nepopisno. S.O.

foto: Peter Buchner

NOVA DISKUSIJSKA SKUPINA

Na spletni strani <http://groups.yahoo.com/group/lisdopps/> smo odprli diskusijsko skupino Ljubljanske sekcije DOPPS. Z njo bi radi poživili izmenjavo novic, vprašanj in odgovorov ter mnenj, ki se v ožjem ali širšem smislu navezujejo na delo Sekcije. Tako smo že imeli razpravo o nekaterih odprtih vprašanjih v zvezi z vetrnimi elektrarnami, zasledili vabila na zanimiva predavanja ter uživali v opaznih iz ornitoloških beležnic članov. Spletna stran ob enem deluje kot arhiv sporočil in e-poštna lista: vsako sporočilo, poslano na splošni naslov skupine lisdopps@yahoo.com, se avtomatsko pošlje vsem drugim članom skupine.

Kdor se zeli udeležiti te diskusijske skupine in že ima svojo identifikacijo na strežniku Yahoo, se ji lahko pridruži na zgoraj omenjenem naslovu. Drugi se morajo najprej registrirati na <http://groups.yahoo.com/>. Vabljeni! S.Š.

BO LJUBLJANSKO BARJE KRAJINSKI PARK?

Občine na območju Ljubljanskega barja si že dalj časa prizadevajo ustanoviti Krajinski park (KP). Zaradi razsežnosti območja in številnih, neredko nasprotujočih si interesov je ustanovitev parka vse prej kot lahka naloga. Leta 1998 je bila med občinami in takratnim Ministrstvom za okolje in prostor podpisana namera o razglasitvi KP, leta 2002 pa imenovana tudi koordinatorica razglasitve, ga. Barbara Zupanc.

Letos je Mestna občina Ljubljana na razpis LIFE Narava prijavila projekt z naslovom Krajinski park Ljubljansko barje - Partnerski pristop k varovanju narave. K sodelovanju pri projektu so pritegnili vse občine, kar je zelo spodbudno. V okviru priprave projekta je Mestna občina Ljubljana (MOL) gostila francosko delegacijo skupnosti občin Frasné - Dugeon. Na povabilo MOL smo se predstavniki društva srečali s francosko delegacijo, kje drugje, kot na Barju, konkretnije na Vrbovskih talih. Predstavili smo jim naš projekt za ohranitev kosca ter prizadevanja Društva in aktivnosti na Vrbovskih talih. Ob ogledu območja smo izmenjali izkušnje in poglede na aktivno varovanje območja in vrst, ki tam živijo. Beseda ja tekla tudi o grožnjah biodiverzitete na Barju, nekatere vzroke ogrožanja pa smo si tudi ogledali. Za konec smo odšli na Sveto Anjo nad Podpečjo, kjer se nam

je odprl čudovit razgled na barjansko mozaično pokrajino. Jasno se je nam je razkrilo, da so glavna grožnja Barju koruzne njive, ki se povsod globoko zajedajo v barjanske travnike. M.N.

foto: Barbara Zupanc

MONITORING VELIKE UHARICE NA KRAŠKEM ROBU IN V VIPAVSKI DOLINI

Z namenom, da ponovno popišemo teritorialne samce velike uharice, smo v marcu opravili skupinski popis Kraškega roba in Vipavske doline. Ta akcija pritegne vsako leto več članov. Letos se nas je zbralo že 34, kar je omogočilo popis velikega območja. Z metodo večernega štetja, pri kateri so popisovalci istočasno prisotni na terenu, smo uspeli preprečiti podvajanje oziroma izpustitev katerega izmed samcev. Popis je zelo pomemben tudi z izobraževalnega vidika, saj je priložnost, da ljudje veliko uharico in način popisovanja spoznajo, obenem pa je tudi lep družaben dogodek.

V Vipavski dolini smo uspeli potrditi prisotnost vseh že znanih parov. Usmerjeno iskanje morebitnih novih je pokazalo, da je naše poznavanje o prisotnosti velike uharice pod Trnovsko planoto dobro, saj poleg znanih gnezdišč nismo našli novih. Kraški rob se je ponovno izkazal za najpomembnejše območje, saj so si bili tukaj teritorialni samci najbližje drug drugemu. Prihodnje leto bomo akcijo seveda nadaljevali. Vse zainteresirane prosim, da mi svojo željo po sodelovanju posredujejo na elektronski naslov: tomaz.mihelic@dopps-drustvo.si

Popis bomo izvedli v začetku marca, skupaj s

popisom žalobne sinice. Tako se bo ob jutrih stikalo za to, v Sloveniji skoraj nepoznano vrsto sinice, večeri pa bodo, kot doslej, povsem uharski. T.M.

foto: Tomaž Mihelič

OAZA NA PRAGU KOPRA

V Škocjanskem zatoku se ptičji svet pripravlja na prezimovanje. Selivke, v največjem številu pobrežniki in pevke, ki so se v zadnjih dveh mesecih pri nas ustavljali, so že odleteli v južne kraje. Liske, kormorani in race v laguni pa naznanjajo zimo. Med slednjimi je največ mlakaric, kreheljcev, žvižgavk in rac zličaric, ornitologi pa boste zlahka odkrili tudi redkeje zastopane vrste, kot je na primer sivka. Vodne ptice se ob jutrih zbirajo na izlivnem delu Are, kar je več kot očitno eden že vidnih pozitivnih rezultatov poletnega čiščenja Are. Na pozno pokošenih travnikih Bertoške bonifike, ki smo jih ponovno pokosili v novembru, se redno prehranjujejo male cipe in vriskarice pa tudi jate poljskih škrjancev. Obiskovalci pa boste v tem letnem času lahko videli tudi mnoge druge vrste, če naštejemo le velike in male bele čaplje, sive čaplje, kozice, velike škurhe in zelenonoge martince.

Enako živahen kot zimski utrip v Škocjanskem zatoku je tudi delovni utrip v pisarnah, kjer se končujejo projekti za začetek renaturacijskih del v zatoku, ki bodo na bonifiki potekali že pred gnezditvijo, v laguni pa po koncu spomladanskega preleta. Inštitut RS za vode končuje z izdelavo izvedbene dokumentacije za celotno območje rezervata, s pred-

stavniki Ministrstva za okolje, prostor in energijo ter Agencije za okolje pa začnemo pridobivati gradbenega dovoljenja za renaturacijo rezervata.

V začetku novembra smo skupaj z upravljavci naravnega rezervata na izlivu Soče organizirali drugo delavnico mreže upravjalcev severno-jadranskih mokrišč Adriawet, ki so se je udeležili številni upravljavci mokrišč od izliva Pada prek Beneških lagun in furlanskih mokrišč do Škocjanskega zatoka in Sečoveljskih solin. Več o drugih aktivnostih pa v biltenu! N.Š.

foto: Borut Mozetič

ZANIMANJE ZA ORNITOLOGIJO MED ŠTUDENTI BIOLOGIJE NARAŠČA

Društvo študentov biologije je pred tremi leti začelo projekt terenskih vikendov, ki povezuje terena in znanja željne študente in jim v okviru obštudijskih dejavnosti predstavlja favno in floro različnih koncev Slovenije. Ornitološka skupina je med bolj priljubljenimi in s tem narašča tudi število terenskih dni, namenjenih samo njej. Zanimanja med študenti je vedno več, o čemer pričča tudi udeležba zadnje ekskurzije v Škocjanski zatok in Strunjanske soline. Izlet je vodila Eva Vukelič (absolventka biologije in aktivna članica DOPPS-a), zbralo se nas je skoraj 30. Za mnoge, predvsem študente prvih letnikov, je bil to »krstni« izlet, saj so se prvič v živo seznanili z opazovanjem ptic, kar nekaj rednih obiskovalcev ornitoloških izletov pa se je odločilo za včlanitev v DOPPS. O povečanem zanimanju pričajo tudi mnoge diplomske naloge na temo ptic, ki so nastale pred kratkim ali so v nastajanju, in številni popisovalci za Ornitološki atlas, ki izhajajo iz vrst študentov. Zaradi našega velikega zanimanja upamo, da bo nam, študentom, DOPPS tudi v prihodnje priskočil na pomoč pri spoznavanju te pestre skupine tudi s kakšnim predavanjem ali terenskim dnevom. N.L.

MONITORING 2003

foto: Barbara Vidmar

V sklopu letošnjega monitoringa nekaterih kvalifikacijskih vrst predlaganih območij SPA smo popisovali tudi kosce po porečju Nanošnice, na Cerkniskem jezeru, Planinskem polju, Planji in Ljubljanskem barju. Popisi so potekali po ustaljeni metodi. Na Barju smo ugotovili izrazite spremembe tako v številu kot v prostorski razporeditvi pojočih samcev, ki so najverjetneje odsev rabe kmetijskih površin. Ponekod zaradi intenzifikacije kmetijstva izginjajo travniki in nastajajo nove koruzne njive, drugje pa se, nasprotno, površine vse bolj zaraščajo in prehajajo v gozd. Ne ena ne druga sprememba ni ugodna za kosca, ki je svetovno ogrožena vrsta. Luka Božič, ki je zadolžen za metodo-

loško vodenje popisa, je razvil metodo, s katero bomo spremljali vplive različne rabe zemljišč na populacijo kosca. Letos smo na Barju tako poleg koscev popisali tudi habitate. Pri delu smo uporabili digitalne ortofoto posnetke, kar je izvedbo naloge precej olajšalo, saj se na posnetkih navadno vidijo tudi meje posameznih parcel. Kljub vsemu je bila naloga precej zahtevna in zamudna. V tednu po zaključku popisovanja koscev smo še popisali, kateri travniki so bili pokošeni. Kljub obilici dela v tej raziskavi so se popisovalci zelo potrudili in zadovoljivo opravili zahteven popis. Za vloženi trud se jim iskreno zahvaljujemo. O rezultatih popisa, a ne samo na Barju, pa v naslednji številki. V.H.

ORNITOFON

Tako kot smo pred dvema letoma poročali o neobičajno majhnem odzivu ptic na ponujeno hrano v ptičjih krmilnicah, smo ob letošnji jeseni pričra številnim klicem na temo množičnega zbiranja škorcev v jate.

V nasprotju s prejšnjimi leti so bili letos klici na to temo tako rekoč vsakdanji. Številčne jate so vzbudile zanimanje tako med prebivalci mest kot podeželja. Večina je bila preprosto radovedna, za katero vrsto ptice gre. »Ne, niso škorci,« je bilo pogosti slišati, »ti imajo rumene kljune«. Tisti malo bolj vraževerni so spraševali celo, ali morda zbiranje ni znanje bližajoče se naravne katastrofe. Večino izmed njih pa je pogled na škorce na njihovem vrtu veselila. Ljudje so se z veseljem odzvali na naš namig, tako da bo škorce ob njihovi prihodnji selitvi pričakalo nekaj neobrnega grozdja, jabolk... ali celo na novo zasajenih jerebik in drugih plodonosnih dreves. T.M.

V Novicah so pisali: Damijan Denac, Vojko Havliček, Tomaž Jančar, Nada Labus, Tomaž Mihelič, Mateja Nose, Nataša Šalaja, Simon Širca in Sava Osole.

Novice ureja Tomaž Mihelič.

RAZVEDRILO

1. rumena _____

foto: Dare Fekonja

2. črni _____

foto: Borut Rubinič

4. _____

foto: Peter Buchner

5. _____

foto: Miro Perusek

6. siva _____

foto: Andrej Bibič

7. _____

foto: Peter Buchner

8. čopasta _____

foto: Peter Buchner

10. _____

foto: Dare Fekonja

11. skalni _____

foto: Slavko Polak

12. _____

foto: Dietmar Nill

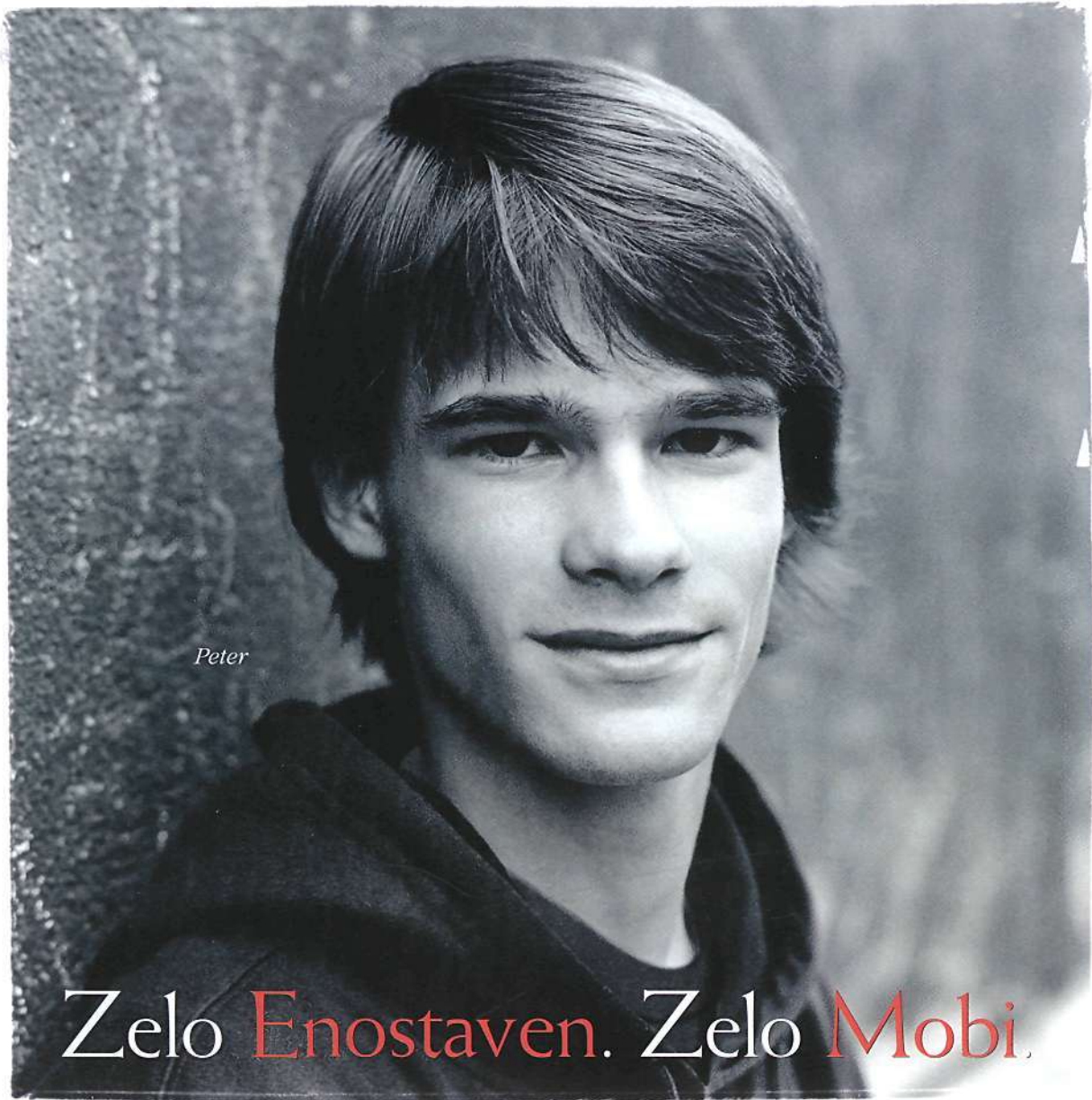
13. _____

foto: Dare Fekonja

14. siva _____

foto: Peter Buchner

Peter

Zelo Enostaven. Zelo Mobi.

Sagem My X-2

19.900 SIT

MobiKraljiček

Majhen in lahek **Sagem My X-2** vas bo navdušil s preglednimi meniji na **barvnem zaslonu**. Na klic vas bo opozoril s **polifoničnim zvonjenjem** ali **vibra klicem**, vanj boste lahko shranili **do 250 telefonskih števil** (+SIM), zmogljiva baterija pa vam bo z enim polnjenjem omogočila **do 300 minut pogovora**. Z njim tudi budičke in kalkulatorja ne boste pogrešali.

Informacije na brezplačnih številkah: naročniki Mobitel GSM: 031/041/051 700 700, Mobiluporabniki: 031/041/051 121, ostali: 080 70 70.

mobi

ZA VSAK ŽEP

WWW.MOBITEL.SI